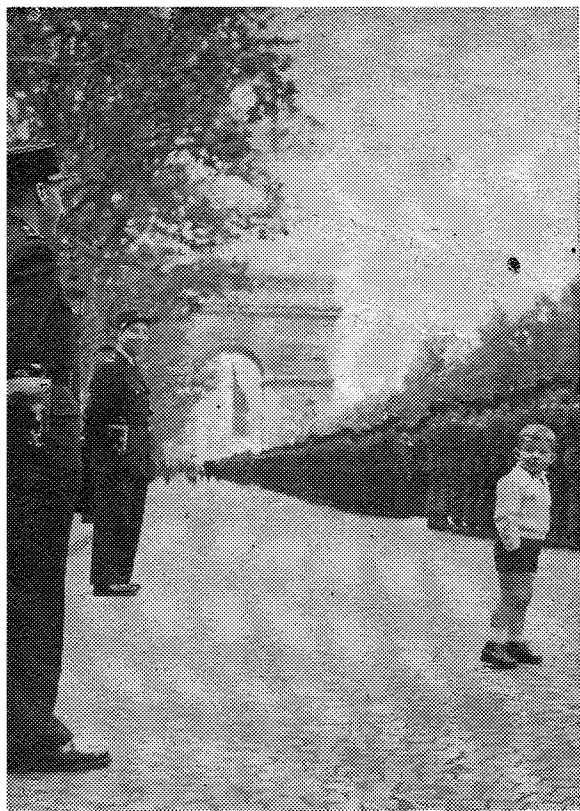

Sedert het moment, waarop Erasmus zijn beroemde geschrift tegen de oorlog in het algemeen schreef, onder het motto: „Wie zoet hem hiet Kent de oorlog niet”

zijn er steeds meer mensen gekomen, die de oorlog als middel om aan conflicten een einde te maken zijn gaan verafschuw. Oorlogen zijn steeds totaler, steeds verwoestender, steeds onzedelijker geworden en de aanvankelijk bewonderde kanten bewondert niemand meer.

Niettemin, na tijden van optimisme, tijden waarin men geloofde dat ontwapening zou kunnen plaatsvinden, is er weer een angstige hausse in alles wat met wapenning te maken heeft. Bedekte oorlogen, revoluties, super-bewapeningen, massale dienstplicht dan ooit te voren, een lucht, verscheurd door aluminium roofvogels, natuureservaten, tot op het bot afgekloven door het militaire apparaat en tot op vredige pleinen stukken wapenning om de jeugd zin en plezier te geven in dit waanzinnige bedrijf.

De schrijver van dit cursiefje meent — hij wil dat graag met nadruk zeggen — dat wapenning en zelfs een bijzonder sterke wapenning helaas nodig is, en het ligt hem verre om hoe dan ook niet mede te werken aan de weerbaarheid, die al datgene bewaakt dat wij van waarde achten, maar hij vindt het barbaarsen belachelijk dat er mensen zijn, die dat alles op zichzelf mooi en prijzenswaardig vinden en die aan het hele bedrijf nog iets moois of edels of fleurigs bespeuren kunnen. Hij weet dat het bijna bovenmenselijk moeilijk is om met animo, plichtsbetrachting en ijver een taak te verrichten die men in wezen moet verafschuw. En toch is dat de enige houding. Zij die het militaire apparaat mooi of goed of edel vinden zijn niet van deze tijd, zij zijn minstens anderhalve eeuw te laat geboren.

Het jongetje op deze foto heeft het beter begrepen dan zij. De agent die lacht snapt er ook iets van.

En stelt u zich eens voor dat u getuige was geweest van dit tafereel. Honderden stramme soldaten, vaandels, vlaggen, muziek, strakke gezichten, dreigende vuurmonden en ineens dit ventje dat de linies doorbreekt. Niet hij is de delinquent — hij weet nog niets — maar al de soldaten worden belachelijk, want het ventje is een individu, vrij.

MENS

en Wereld

Het zoeken van geestelijke identiteit in Amerika

Men kan een niet eindigende hoeveelheid boeken, tijdschriftartikelen, discussiegroepen en lezingen in Amerika aantreffen die eigenlijk allemaal hetzelfde onderwerp hebben. Namelijk: „Wat is onze menselijke en geestelijke identiteit en wat betekent de huidige historische periode”.

Vaak ontmoet ik Nederlanders, die voor een korte tijd naar dit land (of eigenlijk continent) komen, met het gevoel dat ze het „die Amerikanen wel eens even zullen vertellen”. Met „het” wordt dan bedoeld, hoe mis de intellectuelen van de V.S. het hebben met hun psychologische kunstjes en sociologische manipulatie. En het kost altijd vele uren om de rondreizende vaderlander aan het verstand te brengen dat hier niet iedereen in het behaviorisme is blijven steken, of in een soort halfbakken neo-Kantiaans idealisme gepeperd met wat John Dewey te zeggen had. (De meeste Nederlanders kennen overigens meestal noch het werk van William James, noch van Dewey). Het geestelijke leven in Amerika is geenszins zo primitief, er is een voortdurend zoeken naar een essentieel verstaan der maatschappelijke en geesteswerkelijkheid. Ik heb hier veel minder mensen aangetroffen die in de greep van de een of andere eschatologie waren dan in vele Europese intellectuele kringen. Veeleer is er een gerichtheid op de verscheidenheid der geestelijke werkelijkheid dan het trachten te formuleren van een alles overkoepelende levensfilosofie.

Een Ethical Culturist, Prof. Charles Frankel schreef in dit verband kort geleden „Een liberale maatschappelijke orde is niet een gemeenschap van heiligen die allemaal hun liefde uitstorten voor het enige uiteindelijke doel, integendeel een gemeenschap van mensen die verschillend zijn en verschillende doeleinden lief hebben, met genoeg psychische ruimte om in vrede tezamen te leven. Het zoeken naar een al-overkoepelende levensbeschouwing is een symptoom van onze huidige malaise en niet de genezing er van”.

Het pluralisme, dat men zowel in de Amerikaanse sociale instellingen als in de religieuze instituten vindt is wellicht het voornaamste element van het geestelijk leven van dit land.

Men vindt de bewondering (en wellicht verbazing) over het uitstekend functioneren van dit pluralisme al in het tweede deel van de Toqueville's „Democracy in America” en het is ook heden nog een sociaal-psychologische werkelijkheid, die men gezien en ervaren moet hebben om zich ook maar enigermate in Amerika te kunnen indenken.

Er is één gebied waarop dat pluralisme zeer uitdrukkelijk niet toepasselijk is en dat is het politiek-ideologische leven. Amerikanen zijn ten enen male niet geïnteresseerd in politieke theorie, ze kunnen er niet warm voor lopen, want politiek en de politieke vormen worden alleen ervaren als pragmatische werktuigen. Politieke partijen zijn instrumenten om dit of dat ten uitvoer te brengen, maar geenszins bewegingen waar men zijn hart en ziel aan verparft. Daarom kan een Amerikaan zonder een gevoel van verraad het éne jaar op Democratisch en het andere jaar Republikeins stemmen en wonderlijk genoeg geldt een deel van die houding ook voor de kerken. Iemand die tot een Presbyteriaanse kerk behoort kan naar een andere stad verhuizen en lid worden van een Methodistische of Episcopale kerk. En als de dominee hem niet bevalt dan kan hij het ook nog bij de Baptisten proberen of bij de welhaast humanistische Unitariërs.

De Protestantse kerk (en in de grote steden ook de Rooms Katholieke kerk) hebben ten dele wat er aan politiek radicalisme in dit land was opgevangen. Gedurende een periode van ongeveer dertig of veertig jaar (culminerend onder Franklin D. Roosevelt) hebben tienduizenden predikanten en priesters „the social Gospel” (het maatschappelijk Evangelie) gepredikt en hoewel er nu een wat meer conservatieve terugslag is, kan men toch ook nog heden zeer vele predikanten en priesters vinden met voor dit land welhaast radicale — dat is hoofdzakelijk sociaal democratische — ideeën.

„De” Kerk is hier dan ook meer een maatschappelijke dan een godsdienstige instelling. Zelfs het gebouw van welke godsdienstige groep dan ook is niet uitsluitend of in overwegende mate bestemd voor kerkdiensten, het is veeleer een „social centre”, een soort wijkgebouw waar jong en oud komt om te bidden, te dansen, te discussiëren en voor zover het de Katholieken betreft, vaak te gokken tenein. gelden voor de Kerk bijeen te brengen.

Door dit alles is ontstaan, wat men hier de „seven-day-per-week” Kerk noemt. Een druk gewoel van bezige mensen, die door hun kerkgemeenschap naar maatschappelijke en vaak politiek identiteit reiken.

Natuurlijk heeft dit naast het gezonde element ener godsdienstige mobiliteit ook zijn nadelen. Kerken van allerlei richtingen (geen enkele ont-

* Dr. Charles Frankel „The Case for Modern Man”.

(Vervolg op pag. 4)

KRITISCH ALLERLEI

Twee berichten die aantonen, dat er in Duitsland iets ten goede aan het veranderen is, hoewel de aanleiding tot het eerste bericht bijzonder pijnlijk is. De synode van de Evangelische Kerk van Berlijn-Brandenburg heeft „met diepe verontrusting kennis genomen van de toenemende schending van joodse graven”. Zij waarschuwt met klem tegen het opleven van „het antisemitische nationalisme”. En het tweede, dat ons persoonlijk diep heeft getroffen: op de dag dat Anne Frank („Het Achterhuis”) 28 jaar zou zijn geworden heeft de Frankfortse burgemeester Werner Bockelmann in haar geboortehuis een gedenksteen onthuld.

Eén ding is jammer, maar het is ook typisch „Duits”: dat bij dergelijke plechtigheden altijd net iets „te dikke” woorden worden geuit. Burgemeester Bockelmann noemde Anne Frank „een voorvechter in de strijd tegen discriminatie en onverdraagzaamheid”. Daardoor wordt het kind Anne, dat in eenzaamheid „sprak” met haar denkbeeldige vriendin Kitty (haar dagboek) op 'n voetstuk gezet waar zij niet hoort, en haar ongekunstelde getuigenis van leed, vreugde en strijd verwrongen tot iets opzettelijks, onechts. Wat soberder rede had Anne meer recht gedaan. Wil men haar coûte que coûte in groter verband zien, dan beschouwen we haar als het symbool van alle joodse kinderen, die in Hitlers concentratie-, „vernichtungs”- en experimentenkampen, en in zijn gaskamers op afschuwelijke wijze aan hun eind kwamen.

Vergissen wij ons niet, dan wacht ons een opmerkelijk conflict tussen de K.V.P. en de regering. De hoofddirectie van de P.T.T. heeft namelijk geweigerd rooms-katholieke geestelijken, die door hun kerkelijke overheid zijn aangesteld als bedrijfsaalmoezeniers, bijzondere faciliteiten te verlenen. „Als wij het hun toestaan kunnen we die faciliteiten niet weigeren aan anderen, die geestelijke arbeid onder P.T.T.-ambtenaren willen verrichten”. En, voegt de hoofddirectie er aan toe, „wij achten deze principiële aangelegenheid iets, dat het regeringsbeleid raakt.”

Wij kunnen ons levendig voorstellen, dat de „anderen, die geestelijke arbeid willen verrichten”, met scherpe belangstelling de ontwikkeling van deze historie volgen.

Interessant is het waar te nemen, hoe in N.H.-kring langzaam aan het mythologische wereldbeeld uit het oude testament wijkt voor een meer wetenschappelijk verantwoord wereldbeeld. Dat daardoor vele overgeleverde dierbaarheden moeten sneuvelen spreekt vanzelf. Op de jongste toogdag van de hervormde mannenvereniging „In dienst der kerk” heeft prof. Smelik een steen in de

vijver der meningen geworpen door ronduit als zijn mening te verkondigen, dat Jozua – in het bekende oudtestamentische verhaal – de zon niet had doen stilstaan. Maakt het idee van een schrijver in het blad der mannenvereniging opgang, dan zal een volgende toogdag geheel zijn gewijd, aan „de vraag naar het verouderde wereldbeeld in de bijbel en de inhoud van het geloof”.

Natuurlijk hebben wij er begrip voor, dat een dergelijk gesprek in die kring slechts moeizaam tot stand kan komen. Maar het komt ons voor, dat er voor ons op die volgende toogdag niet veel nieuws zal worden verteld.

Vóór 1970 moeten in ons land 210.000 krotten worden gesloopt, meldt de commissie „krot-opruiming en sanering” van de directie Volkshuisvesting en Bouwnijverheid. „Moeten worden gesloopt” wil nog niet zeggen, dat ze tegen de grond zullen gaan. Want de bewoners moeten toch allemaal elders (een beter!) onderdak krijgen!

Laat ons goed bedenken, dat 145.000 gezinnen in „huizen” wonen, die al als krotwoning moeten worden aangemerkt en nog eens 65.000 een groot deel van hun leven moeten doorbrengen in bouwsels, die binnen weinige jaren onbewoonbaar zullen zijn. En dat dergelijke „woning”-toestanden ernstige geestelijke conflicten móeten wekken, vooral bij jonge mensen. Feitelijk zouden geen offers het gehele volk te groot moeten zijn om aan deze ellende een einde te maken. Maar daaraan zijn we, vrezen wij, nog lang niet toe.

In „De Hervormde Kerk”, oefent G. J. Vermeer felle kritiek uit op de Duitse „gezondbidder” Hermann Zaiss, ook in ons land bekend. Hij schrijft: „De bijbel leert dat door lijden en ziekte ons geloof kan beproefd worden; bij Zaiss is ziekte afwezigheid van geloof... Toen vele christenen zich geroepen voelden hun waarschuwing tegen Zaiss' beweringen te laten horen kregen zij... van hem geen kans. Zonder meer werden zij gebrandmerkt als „de voorhoede van Satan”, als „vurige pijlen uit de hel”... Hun werden ziekten aangezegd, waarvan broeder Zaiss anderen verlost!”

Wie sprak er ook weer van „Gij zult uw naaste liefhebben als U-zelf?” (Matt. 22-39).

Moelijkheden in de Nederlandse vrijmetselaarsbeweging. Drie Haagse loges hebben zich van de (overkoepelende) Loge Grootoosten afgescheiden, omdat deze zou handelen in strijd met de door Anderson in 1723 geformuleerde „Constituties”, waarin sprake is van universele

Als ik mij al te erg verveel
maak ik narcissen wit en geel
misschien heeft onze lieve heer
zo eens bij triestig regenweer
de wereld uit wat klei gemaakt
en is toen in de dut geraakt
want ach de schepping is niet af
zolang wij liggen in een graf.

Roel Houwink, uit: „Uilen naar Athene dragen”, uitgave Stichting de Beuk, Amsterdam 1956.

broederschap, de verstgaande verdraagzaamheid en volstrekte gewetensvrijheid. De afgescheidenen menen, dat de Loge Groot-Oosten die „constituties” veronachtzaamt doordat zij het geloof in God en zijn geopenbaarde wil, en bovendien het geloof in de onsterfelijkheid der ziel als voorwaarde tot toelating van een candidaat stellen.

Uiteraard willen en kunnen wij ons niet mengen in deze broedertwist, hoewel ons in het gedenkboek „Vrijmetselarij 1756-1956” ook enkele opmerkelijke uitingen hebben getroffen. Zo schrijft daarin o.m. „Iemand die een belangrijke openbare functie” uitoefent: „Het geloof dat ik in de vrijmet-

selarij gevonden heb is dit, dat alle mensen, zonder onderscheid, kinderen van één Vader zijn; dat het dus onze plicht is in ieder hunner een broeder of zuster te zien, tegenover wie het grote gebod der Liefde geldt... En voorts het geloof, dat de plicht, rechtstreeks tegenover de Vader, gebiedt om zich niet tot slaaf te maken van het dierlijk element in ons” enz. Het opmerkelijke hierin is de wijze van formuleren, die niet zó sterk afwijkt van die uit kerkelijke kring. Dat anderen waarschijnlijk nog veel verder gaan kan men afleiden uit de argumenten, die de Haagse loges bezigden om hun afscheiding kracht bij te zetten.

Kritiek noch commentaar

Bevrijdend denken

Gedenkbundel ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van DE DAGERAAD. Wereldbibliotheek Amsterdam-Antwerpen 1956. Prijs f 8.90.

De redactiecommissie van dit gedenkboek, bestaande uit D. v. d. Noordenbos, P. Spigt en J. P. Beetstra, met de inmiddels overleden E. Gölze heeft een gevarieerd gezelschap schrijvers bereid gevonden een bijdrage te schrijven voor het jubileumboek. Het enige artikel dat een werkelijke herdenking is van de 100-jarige geschiedenis met de ups en downs, is van de hand van Noordenbos, getiteld „De Dageraad honderd jaar”, de rest der bijdragen, hoe interessant en belangrijk zij mogen zijn, hangt er wat om heen en raakt soms maar zeer ten dele de geschiedenis of de plaats der vrijdenkersvereniging. Als zodanig – veel franje, maar die dan soms fleurig – mogen gelden de bijdragen van prof. Presser. *De wereld van 1856-1956*, van prof. v. d. Bergh van Eysinga, die een wonderlijk korte uiteenzetting geeft van *de Radicale krediet* en van dr. F. Grewel, die beschouwingen over de psychologie geeft. Maar dan een enkel woord over de grote bijdragen. Dr. Constandse, die blijkbaar de werkkraft van een geestelijke Hercules paart aan grote moed en veelzijdigheid heeft „het stuk bestaan” om in een studie van 31 pagina's, genaamd *De bevrijding van het denken* een soort geschiedenis van het atheïsme te geven van de 14e tot de 19e eeuw. In deze studie treffen een aantal zaken: de geweldige kennis van de auteur, door eigen lectuur van de bronnen verkregen, de denkkraft van Constandse in het vinden van kernpunten en parallellen en de volkomen heldere probleemstelling waaruit de studie geschreven werd. Maar hoe groot de verdiensten zijn en de bewondering voor dit stuk, de bezwaren springen ook in het oog.

Het is teveel in te kort bestek en het lijkt alsof het een uit het ander is voortgekomen, m.a.w. of er een „organische” groei van het vrijdenken te bespeuren is. En dan het bezwaar van zulke korte bijdragen over een gigantisch onderwerp. Het geeft te veel voor de leek die er bijna niets van weet en te weinig voor hem, die wel iets weet en meer zou willen weten. Ik vermoed dat de schrijver het zelf met deze kritiek eens is.

Presser's bijdrage is erg aardig, getuigt van veel kennis, maar hoort, wat karakter betreft, toch niet thuis in dit Gedenkboek.

Noordenbos' *De Dageraad 100 jaar* is een goede, kundige schets van de Dageraadgeschiedenis, die door het ontbreken van een groot deel van het archief uit de verschillende publicaties opgebouwd moest worden. Deze studie zal zijn waarde behouden. Een bezwaar is dat Noordenbos nog te veel de zwarte bladzijden en de dode pagina's uit het Dageraadboek heeft verdoezeld; door deze beschouwingswijze vallen er gaten in de geschiedenis.

Aangenaam is zulk werk niet, maar de historicus moet vele dingen aan het licht brengen die hij ongaarne beschrijft. M.a.w. deze geschiedenis is te rooskleurig.

P. Spigt schrijft een buitengewoon interessant artikel over *Multatuli, 'n bevrijder*, besprekend de invloed van Multatuli op de Dageraad en haar leden. Het is een vreugde een stuk te lezen van iemand, die zo thuis is in de stof die hij behandelt. Ook zijn boek *De ballingschap van Multatuli* bewijst nog eens dat Spigt op dit moment een der zeer weinigen is die de biografie over Douwes Dekker zou kunnen schrijven.

Prof. Jan Romein schrijft over *De situatie van de Godsdienst bij de laatste eeuwwisseling*, een interessante sociologische beschouwing over de renaissance van het irrationalisme, maar te kort en veel te summier om van werkelijk be-

lang te zijn. Het stuk lijkt in haast – dit zou geen wonder zijn als men ziet wat Romein schrijft – geschreven, althans in haast afge maakt. Prof. J. D'Hondt uit Gent, die zulke interessante beschouwingen over de onkerkelijkheid in Europa heeft gepubliceerd in het Vlaamse tijdschrift *Socialistische Standpunten* schreef een bijdrage *Over onkerkelijkheid*, een uitwerking en aanvulling van zijn statistische artikelen. Ons moet de kritiek van het hart, dat deze typisch 19e eeuwse vrijdenker – een soort mensen dat in Vlaanderen, temidden van het clericalisme veelvuldiger voorkomt dan in het Noorden, de zaken te eenvoudig ziet en de godsdienst, in essentiële facetten, eenvoudig niet kan of wil begrijpen.

Geestig en lichtvoetig is het stukje van mevr. Romein Verschoor, over het thema: *Zijn wij bestrijders van het geloof?*

Wat een gedachten roept dit stukje op bij de recensent. Wat immens jammer is het toch dat een vrouw met zulke gaven, met zulke belangstelling en wijsheid het Humanistisch Verbond de rug heeft toegekeerd omdat dit verbond zich niet wil en kan binden aan een algemeen Marxistische ideologie die nu juist zo verfoeilijk dogmatisch is, dat zij daarin eerder naast dan tegenover enkele kerken mag geplaatst worden. En daarom heet het H.V. dan conformistisch, o ironie.

De bijdrage van J. L. Snethlage, *Wijsgerige bezinning op het vrijdenken* geeft een bewijs van brede belezenheid en originaliteit, maar mist helderheid m.i. Wellicht doet recensent de schrijver onrecht, en ligt de schuld van weinige waardering bij ondergetekende, hij wil dat graag aannemen.

Het boek besluit met een artikel van Sam de Wolff over *Het „vrije denken” en de economische golfbeweging*, u had het al geraden lezer.

Als altijd zijn er enkele paarden te vinden in veel stof die door systeemdwang bitter weinig overtuigends bezit.

Al met al een interessant boek dat wij de lezers van Mens en Wereld gaarne aanraden te lezen.

H. B.

„Nachtmerrie der onschuldigen”

Er is al veel geschreven over de Russische concentratiekampen, maar in het algemeen bevatten de berichten – die de bladen er over konden publiceren – betrekkelijk weinig concreets. Na het verschijnen van *Otto Larsen's* boek „Nachtmerrie der onschuldigen” (uitgave *Servire*, Den Haag) kan iedereen een helder beeld krijgen van de hardheid van het leven der gevangenen, van de volslagen willekeur bij de zogenaamde rechtspleging, en de rechteloosheid, die het regiem in de kampen kenmerkt.

Larsen – een Noor die tijdens de oorlog voor de Russen in zijn vaderland spioneerde – werd toen hij naar de Sowjet-Unie terugging om te trachten, een vissersboot van zijn omgekomen broer terug te krijgen, zonder meer in zijn kraag gegrepen en tot tien jaar veroordeeld, zonder dat hij ooit heeft geweten op welke gronden, en welke rechtbank dit vonnis velde. Acht jaar lang is hij rondgesleept van het ene kamp naar het andere, jarenlang heeft hij ver boven zijn krachten moeten werken, terwijl hij in het algemeen te weinig en te slecht voedsel kreeg. Tientallen van zijn medegevangenen heeft hij ten onder zien gaan, duizenden ernstig ziek of invalide zien worden. Schokkend is ook te lezen over de ondoordringbare muur van bureaucratie, die de kampen, ja het gehele leven in de Sowjet-Unie omringt.

Larsen is – door een of andere zonderlinge gril van een of andere machthebber – na de

dood van Beria in vrijheid gesteld en naar zijn vaderland teruggebracht. Toen hij zich eenmaal werkelijk in veiligheid wist heeft hij zich gedrongen gevoeld te spreken, te schrijven, hoewel dit hem – als matig ontwikkelde visser – zwaar viel. De journalist Haavard Haavardsholm heeft hem bij het optekenen van zijn belevenissen geholpen en uit beider samenwerking sproot het boek „Nachtmerrie der onschuldigen”.

„Ik voelde me op een bepaalde manier verantwoordelijk, alsof ik het op mijn geweten had, dat zij (z'n medegevangenen) in die kampen moesten blijven... Ik was vrij – ja, maar al die

Rectificatie

Tot onze spijt hebben een paar ernstige zetfouten de tekst van het gedicht van Willem Brandt, dat op pag. 2 van het vorige nummer stond, onbegrijpelijk gemaakt. Met onze verontschuldiging aan de schrijver, bieden wij hier de laatste strofe opnieuw aan, nu in correcte vorm:

vind ik een lotos mijn schemel,
ontvangt mij de witgouden zonvlerk
als een vogel, een visvin. Onaards.

miljoenen dan in die verre kampen?” besluit Larsen zijn boek, dat wij aanbevelen aan allen, wie de vrijheid werkelijk lief is. Het kost f 8.90.

v. S.

De dadels

Mohammed werd eens door een oude vrouw verzocht met haar zoon te praten, die zijn gehele loon aan dadels uitgaf, zonder een cent voor haar over te laten. De profeet beloofde dit over vijf weken te doen.

Op de vastgestelde dag bracht men de jongen voor Mohammed, die hem vriendelijk aldus toesprak: „Je bent zo'n verstandige jongen, dat je moest bedenken hoeveel je moeder door jou heeft moeten ontberen. Zij offerde haar gehele loon om jou groot te brengen, nu is zij oud en jij zou haar kunnen ondersteunen, maar nu verkwist jij je geld aan dadels. Is dit billijk of rechtvaardig? Ik hoop dat je deze gewoonte zult opgeven.” De jongen luisterde aandachtig en besloot de woorden van de profeet ter harte te nemen.

Mohammed's discipelen verwonderden zich en vroegen waarom deze de berisping vijf weken had uitgesteld, waarop de profeet antwoordde: „Ik zelf houd veel van dadels en ik voelde, dat ik geen recht had de jongen te vermanen om zich van dadels te onthouden, voordat ik zelf vijf weken had nagelaten ze te eten.” Terecht meende Mohammed dat niemand moet trachten anderen van zwakheden te genezen, die hij zelf (nog) bezit.

Uit het stenen-voor-brood-tijdperk

Het was in de tijd dat een Minister van Justitie humanistische geestelijke verzorging in de strafgestichten afwees met de uitspraak: Die humanistische geestelijke verzorging heeft niets anders te bieden dan „stenen voor brood”. In dat stenen-tijdperk vroeg een christelijke studentenvereniging mij om in hun kring over onze geestelijke verzorging te komen spreken. De kring was groot, zeker 150 man sterk, en ik voelde er de geest van de minister zowel als de bereidheid tot open en eerlijk begrip. In een geanimeerde discussie na de inleiding kwamen zowel de stenen als het beter begrip aan de dag.

Een studente had kennelijk moeite met het probleem. Ze kon blijkbaar haar plaats in de verschillende standpunten niet vinden. Er was iets in de stenen, dat haar trok. Er was evenveel in haar dat zich tegen de stenen verzette. Haar twijfel vond uitdrukking in een zeer abrupte vraag. Het was alsof ze van mij de beslissing wilde, die ze zelf nog niet vond.

— Mag ik u —, zo zei ze, — een zeer pertinente vraag stellen, en zou u mij daar ook pertinent op willen antwoorden? —

— Zeker, stelt u de vraag maar. Ik wil u graag bij voorbaat toezeggen dat ik hem, indien mij dat mogelijk is, met de door u gevraagde beslistheid zal beantwoorden. —

— Welnu, dan vraag ik u: Vindt u ons christenen, wanneer wij uw geestelijke verzorging stenen-voor-brood noemen... vindt u ons christenen dan arrogant? —

ONTMOETINGEN OVER HUMANISME (VI)

Daar zat ik met de vraag, die ik beloofd had met beslistheid te beantwoorden. 'k Heb vanzelfsprekend mijn belofte gestand gedaan: — Als u mij vraagt of ik u christenen arrogant vind met uw „stenen voor brood”, dan is mijn antwoord daarop: Ja... en: Neen! — Dat antwoord lijkt u nog allerminst het besliste karakter te bezitten, dat u verlangde. Maar het hangt er ook van af, wat u met uw stenen-voor-brood bedoelt!

Als u er mee bedoelt, dat wij humanisten aan christenen niet anders hebben te bieden dan stenen voor brood... nee, dan bent u niet arrogant. Dan hebt u — zij het tot op zekere hoogte — gelijk. U zou alleen kunnen overwegen u wat minzamer uit te drukken.

Maar als u er mee bedoelt, dat wij humanisten aan niet-godsdienstige mensen niet anders hebben te bieden dan stenen voor brood... ja, dan bent u arrogant. Of hovaardig, als u een ander woord wilt.

Misschien is mijn antwoord nu duidelijk genoeg, maar voor deze gelegenheid — maar dan ook voor deze gelegenheid alléén, en omdat u een pertinent antwoord verlangt — wil ik nog wel duidelijker zijn: Bedenkt u dan dat wij hu-

manisten met evenveel — of even weinig — recht de zaak zouden kunnen omdraaien en zeggen, dat gij christenen aan de ongodsdienstige mens niet anders hebt te bieden dan stenen-voor-brood. Alléén... wij zijn niet geneigd het in zulke absolute termen uit te drukken... omdat de zaken niet zo absoluut staan. Op z'n minst, zou ik willen zeggen, biedt gij hen dan toch nog bruine bonen voor brood: moeilijke verteerbare kost. En tegelijk houd ik vol, dat humanistisch geestelijk voedsel voor de niet-godsdienstige mens is... brood! Ik heb er volledig begrip voor, dat gij christenen in het humanisme geen brood ziet. Maar laat het dan bruine bonen voor u zijn! —

Ik weet niet wat onze studente voor zichzelf heeft beslist. Wel weet ik dat voor vele christenen het stenen tijdperk heeft afgedaan. In de inrichtingen van het Ministerie van Justitie is de humanistische geestelijke verzorging intussen toegestaan, zij het nog onder beperkende voorwaarden. Hier zijn we op z'n minst in het bronzen tijdperk aangeland.

De tijdperken in de menselijke geschiedenis gaan evenwel niet zo maar in elkaar over. Er zijn altijd mensen en groepen die met hun denken en doen nog in een vorige periode staan als de volgende voor anderen al lang is aangebroken en vervuld. Dit ligt soms zeer gecompliceerd en vreemd door elkaar. Neem eens de militairen. In materieel opzicht hebben ze, vóór ons allen uit, reeds het atoomtijdperk bereikt. In geestelijk opzicht verkeren ze nog in het stenen (voor brood) tijdperk: Humanistische geestelijke verzorging is er nog niet toegestaan.

Stenen, brons, atomen... ze zijn wonderlijk vermengd.

C. H. SCHONK

(Vervolg van pag. 1)

vangt directe staatssubsidie) worden vaak geregeerd niet door een vergeestelijkte elite, maar door activisten. Op die manier dringen godsdienstige half-waarheden ook vaak op het gebied der economie en politiek door, en ja, zelfs in het cabarettheater. (Een beroemde Amerikaanse komiek zegt altijd aan het einde van zijn programma: „En nu vrienden, een familie die samen bidt blijft tezamen. Vergeet niet zondag naar de kerk te gaan. God bless you”).

Het is pas als men deze dingen in hun sociologisch en historisch verband ziet, dat men over een gevoel van afkeer heen komt over wat toch in wezen manipulatie in plaats van verinnerlijking is. Maar voor de Amerikaan is de godsdienstige instelling slechts onderdeel van het pragmatische maatschappelijke geheel, het moet zin hebben in de betekenis van „je moet er iets mee kunnen doen”. Vandaar dan ook de niet eindigende stroom van boeken over hoe men gelukkig kan worden, dun of dik, kalm of opgewonden, of „How to relax”, (hoe men uitrust), Natuurlijk is deze maatschappelijke instelling ook te vinden in het religieus humanisme in Amerika, maar het is er veel minder dan in de traditioneel religieuze instellingen.

De Ethical Societies zijn er trots op dat zij zich in hun beginselprogramma „een opvoedkundige en religieuze” organisatie noemen en zelfs de allerkleinste groepen (met minder dan 100 leden) hebben ieder jaar een soort Volks Universiteit programma.

Maar toch, ook Ethical Culture is, zoals Dr. Henry Neumann het onlangs uitdrukte „a do-it-yourself-movement”. (Een beweging van mensen die het zelf wel kunnen doen). Dit is natuurlijk geaccentueerd door het afwezig zijn van welke metafysische leerstelling dan ook. Het is een „antropo-centrische” religieuze beweging, de mens met al zijn zwakheden, fouten en frustraties, is uiteindelijk de maat aller dingen.

Wat met de groei van de Ethical Culture Beweging steeds meer een probleem geworden is, is haar sociologische samenstelling en betekenis. Het is typisch een grote stads bewe-

ging met zeer weinig arbeiders als leden. De meeste leden zijn zakenlieden, „white collar” personeel, leraren, artsen of anderen in de vrije beroepen.

(Sinds twee jaar is er nu een groep in het pluinvee deel van New Jersey, maar vele van de boeren, die tot de Ethical Society behoren zijn personen, die gedurende de crisis van 1929 uit de stad naar het land introkken).

Deze maatschappelijke groepen nu hebben een geweldige behoefte om ergens „bij te behoren” ergens „deel van te zijn”. Dit is een persoonlijke maar ook een sociale behoefte. Persoonlijk, vanzelfsprekend omdat de grote-stads-bewoner — waar dan ook — het gevoel van alleen te staan, van niet wezenlijk geworteld te zijn, steeds sterker voelt naarmate de maatschappij meer geïndustrialiseerd wordt.

Sociaal, omdat het behoren tot een religieuze instelling in dit land een respectabiliteit met zich draagt, die uitermate belangrijk is tengevolge van een welhaast onweerstaanbare druk tot conformiteit. In een klein dorp, kan men eenvoudig niet ontkomen aan de druk om tot de een of andere kerk te gaan behoren, tenzij men voor zichzelf en zijn kinderen een soort paria bestaan wenst. Er zijn er slechts weinigen die deze moed hebben. Dit is geen subtiele dictatuur uitgeoefend door de kerken of synagogen, neen, het is een maatschappelijke instelling, die van de bevolking zelve uitgaat.

In dit grootse land, met zijn uitgestrektheid, zijn wilde natuur, zijn niet eindigende natuurrampen, zijn economische fluctaties (soms bloeit een stad 25 jaar en verdwijnt dan eenvoudig in het niets omdat de mensen wegtrekken) in deze gehele structuur is de kerk-organisatie er een welke definitieve en blijvende identificatie verschaft.

Zelfs mensen die de stap nemen om tot een religieus humanistische beweging te behoren, ontkomen niet aan die drang naar identiteit en respectabiliteit. De gevaren — geestelijk gezien — springen natuurlijk direct in het oog. Want de vraag is gerechtvaardigd: „Betekent sociale identiteit inderdaad ook psychische identiteit?”

Ik kan hier op die vraag niet ingaan, maar

het moge genoeg zijn te zeggen dat psychologische studie tot de meest geliefde „in-door” sporten van de Amerikaanse half- en heel intellectuelen behoort. Zelfs op visite bij goede vrienden wordt men steeds weer verbaasd door de openhartigheid waarmee mensen hun complexen (of liever natuurlijk de complexen van iemand anders) uiteen rafelen.

Er is een koortsachtig zoeken naar antwoorden op de vragen „Wie zijn we?”, „Wat gaan we tegemoet?” en het is werkelijk de Amerikaan onderschatten indien men zijn soms wat luidruchtig vragen en zoeken, en de fel gekleurde omslagen van zijn populair-wetenschappelijke boeken, verslijt voor wat er werkelijk aan geestelijk proces aan de gang is.

De Ethical Culture Beweging is volledig Amerikaans, er is een nadruk op „daden” in plaats van theorie („Deed not Creed”) is nog steeds een der meest geciteerde boeken van de beweging, er is ook de typisch Amerikaanse nadruk op het pluralistisch karakter de cultuur als geheel en het religieus humanisme in het bijzonder.

Als religieuze „way of life” probeert Ethical Culture de ethische „substantie” van allerlei denkrichtingen te absorberen, het legt er de nadruk op, dat geen enkel serieus menselijk streven naar geestelijke groei buiten gesloten mag worden, ook niet als dat streven een Godsgedachte als uitgangspunt heeft.

Men kan in Ethical Societies dus atheïsten, agnostici en theïsten samen zien werken. Zolang zij het eens kunnen zijn over de verantwoordelijkheden van de mens om zijn geestelijke werkelijkheid uit te bouwen en te verrijken zodat daar moreel sociaal gedrag uit kan volgen, storen de verschillende opinies over de kosmische kwesties niemand. Als zodanig geloof ik dat Ethical Culture een belangrijke toekomst in Amerika heeft, want meer en meer groeit in dit land het begrip der universaliteit der menselijke verantwoordelijkheid en als dit werkelijk beleefd wil worden komt, bijna onvermijdelijk, een humanistische levenshouding op de voorgrond.

DR. M. IES SPETTER

IN EN OM

het Humanistisch Verbond

MEDEDELINGEN VOOR DE LEDEN

No. 5

Vormgeving

„Ok over het gemeenschapswerk heb ik verleden jaar al gesproken. We moeten het beschouwen als de grondslag van het Verbondsleven. Het vergt van ons, dat we de ontplooiing van actieve humanistische groepen in de gemeenschap bevorderen, dat we oog hebben voor de tijdsproblemen, zowel als voor het persoonlijk leven van ieder onzer, dat we de middelen vinden om onze bijeenkomsten een eigen stijl te verlenen, en dat we aldus zoveel mogelijk ieders belangstelling, bekwaamheid en vindingrijkheid aan ons werk weten dienstbaar te maken. Daarvoor is aller medewerking vereist. Ik denk dat u dat wel met me eens bent. Maar ik doe dan ook een beroep op u om te zorgen dat het inderdaad tot ieder doordringt. Want op zijn tijd kan ieder een bijdrage leveren: intellectuelen en niet-intellectuelen, middenstanders en arbeiders, tot beschouwing geneigden en practici. We kunnen niet van allen eisen dat zij jaren achtereen hun werkkraft in dienst van het Verbond stellen, maar we zouden al zeer geholpen zijn als ieder op zijn beurt eens één jaar actief aan dit werk deelnam. Het zou aan de veelzijdigheid van ons werk zeer ten goede komen en dat hebben we broodnodig.

Het is wel duidelijk dat bij dit alles geen sprake is van rustig langs de eenmaal ingeslagen wegen voortgaan. Daarvan is trouwens bij ons nog nooit veel sprake geweest. Ik wijs er alleen op omdat ik gemerkt heb, ik mag wel zeggen met ontsteltenis gemerkt heb, dat sommigen een heel verkeerde uitleg gegeven hebben aan de term „consolidatie” die hier de laatste jaren wel eens gebruikt is. Ik ben ervan overtuigd dat de meesten mij wel goed begrepen hebben toen ik daarover sprak. Maar ik wil er bij niemand misverstand over laten bestaan. Ons Verbond is de eerste jaren van spectaculaire opkomst en opzienbarende successen voorbij. Het moet zich consolideren als humanistische gemeenschap en zijn bestaansrecht bewijzen.

Maar dat betekent allerm minst dat we er zijn. Ik zou haast zeggen: integendeel! Juist nu moet het humanisme waar maken dat het wortel kan schieten in de buitenkerkelijke wereld, dat het zijn werkzaamheden kan vervullen en dat het in staat is zijn ideeënwereld te verdiepen. Wat we tot nu toe gedaan hebben was onze plaats veroveren in de samenleving. Dat is gebeurd, maar nu moeten we onze volle aandacht richten op onze eigen taak. Dat bedoelde ik met consolidatie.”

„Verzuiling treedt pas op, als men die levensovertuiging als grondslag gaat nemen voor de organisatie van allerlei maatschappelijke activiteiten, die even goed door mensen met verschillend uitgangspunt tezamen verricht kunnen worden. Als men dit onderscheid uit het oog verliest, zou dit betekenen dat men praktisch alleen ons humanisten het recht zou ontfangen om ons gezamenlijk te bezinnen en gezamenlijk de taken aan te vatten die daar direct uit voortvloeien. Men vergete niet dat op die wijze duizenden tot verantwoordelijkheid gewekt worden, wier activiteit anders allicht zou blijven sluimeren”.

„Laat het humanisme vooral geen sekse zijn. Dat wil ik steeds weer herhalen. Houdt het oog op al die honderdduizenden buitenkerkelijken om ons heen. Niet om ze te „claimen” en op te eisen, maar om ze te dienen en te activeren. Laat er plaats zijn voor rationalisten en mystieke naturen, voor beschouwelijke geesten en practici, voor individualisten en sociaal gerichten, voor hoogvliegers en „gewone” mensen, alles binnen de sfeer van een levensovertuiging die de eerbiediging van de mens en zijn menselijke vermogens centraal stelt. En la-

Uit de openingsrede van onze voorzitter, Dr. J. P. van Praag, op het in Amsterdam gehouden congres van het Humanistisch Verbond, drukken we hier enkele markante gedeelten af.

KORT VERSLAG van het elfde congres

Van 67 gemeenschappen waren 140 afgevaardigden en vele gasten op het congres, dat op 13 en 14 april in Amsterdam werd gehouden, aanwezig. Zij allen werden door de voorzitter, dr. van Praag, in zijn openingsrede van harte welkom geheten. Van deze belangrijke toespraak vindt u op de voorpagina enige uittreksels. Over het jaarverslag voerden afgevaardigden van Haarlem, Amsterdam, Rotterdam, Soest, Den Haag, Voorburg en Hilversum het woord, waarderend uitsprekend voor het beleid van het hoofdbestuur, maar ook wijzend op gebreken en tekortkomingen. Naar de stand van zaken van verschillende commissies werd geïnformeerd, wensend over Mens en Wereld geuit, en aangedrongen op intensiever voorlichting en propaganda, ook door middel van eenvoudige, goedkope brochures.

Gemist werd ook een duidelijker activiteit tegen wat een der sprekers noemde „verroomsing van Nederland”. In zijn antwoord wees de voorzitter erop, dat een feller naar buiten reageren ons ongetwijfeld aan een goedkope populariteit zou helpen, maar dat op de lange duur slechts de kracht van onze argumenten telt. Bevreesd is men slechts voor constructieve, positieve arbeid. Met de gedachtenwisseling over Nieuw-Guinea is in eigen kring een begin gemaakt, terwijl het rapport over seksuele problemen, waarnaar geïnformeerd werd, niet eerder dan in 1958 te verwachten is. Met de A.V.R.O. is na een correspondentie van tien jaar nog niets bereikt.

(Slot op volgende pagina)

ten we in geen geval toegeven aan de verleiding tot een zekere zelfvoldaanheid in een wereld, waarin we beseffen nog zo heel weinig te betekenen als we het oog slaan op de zinloosheid die het leven voor zovelen heeft, op de dreiging van de sleur en de halfheid, op de sociale noden en de ontredde, het wantrouwen en de verscheurdheid, en ook de opgang en ondergang van volkeren, levensinzichten en culturen.

En bedenkt u vooral ook dat de humanistische beweging in Nederland een onderdeel is van een wereldhumanisme. Een wereldhumanisme, dat op zijn beurt maar voor een heel klein deel georganiseerd is in de IHEU die deze zomer weer te Londen bijeenkomt. Maar dat zijn krachten put uit de grote religies, sociale bewegingen en cultuurstromingen in de wereld. Aan dat wereldhumanisme moest ons streven dienstbaar zijn. In de mate waarin het dat is zal het er ook mede vorm aan kunnen geven. Vandaar dat van ons steeds opnieuw de grootste openheid en toewijding en de inzet van alle scheppende vermogens gevergd worden. Alleen daardoor kunnen we het humanisme maken tot een wereldomvattend motief, een maatstaf voor de vormgeving van het menselijk leven en de zin van ons aller leven en werken. Alleen daardoor kunnen we werkelijk antwoorden op de uitdaging van de tijd.”

(Vervolg van vorige pagina)

Verdere opmerkingen worden beantwoord in de avondvergadering. Het op grote schaal uitgeven van goedkope lectuur, hoe wenselijk ook, vraagt grote bedragen, maar moet zeker worden overwogen. De gemeenschappen kunnen meehelpen aan de uitbreiding van het lezerstal op Mens en Wereld. Er wordt voortdurend gestreefd de inhoud in overeenstemming te brengen met de geuite wensen, die echter nogal uiteen lopen. Een vragenrubriek, waarin lezers met hun moeilijkheden terecht kunnen is zeker aantrekkelijk, maar juist hier weegt onze verantwoordelijkheid zwaar.

Zowel jaarverslag als financieel verslag worden goedgekeurd, het laatste, zeer tot teleurstelling van de penningmeester, zonder dat iemand hierover het woord vroeg. De resultaten van de contributieverhoging laten zich niet ongunstig aanzien, al heeft nog een groot aantal gemeenschappen weinig van zich laten horen. De voorstellen van de gemeenschappen (afgedrukt in vorige nummers van „In en Om”) worden na een uitvoerige bespreking met grote meerderheid aangenomen, nadat van de zijde van het hoofdbestuur is toegezegd met adviezen te zullen komen.

De avondvergadering wordt besloten met de opvoering van een kort toneelstuk door leerlingen van de Toneelschool.

Na zang van de zanggroep Amsterdam, houdt dr. Brandt Corstius op zondagmorgen een uitstekende rede over „De idee van de openbare school”, waarvan de stellingen eveneens in dit blad werden opgenomen. Een geanimeerde discussie volgt hierop, waarna het congres weer in een werksitting bijeenkomt. De op de begroting uitgetrokken post voor propaganda en voorlichting wordt door Hilversum te laag geacht, terwijl men ook iets meer wil weten over de verwachtingen van de penningmeester inzake de contributieverhoging. Deze kan slechts herhalen, wat hij reeds heeft gezegd, het ligt aan de activiteit van de gemeenschappen hoe de uitkomst zal zijn. Van andere zijde wordt er nog op gewezen, welke grote offers godsdienstigen zich getroosten.

De door het hoofdbestuur gestelde kandidaten voor dit hoofdbestuur en de financiële commissie worden gekozen, nadat enkelen erop hebben gewezen, dat tegenkandidaten ontbreken. Dit ligt dan toch aan de gemeenschappen, meent de voorzitter. Er is volop gelegenheid, waar echter geen gebruik van wordt gemaakt. Bij de bestuursoverdracht spreekt voorzitter Van Praag de scheidende hoofdbestuursleden Mevr. Groenman-Deinum, Mevr. Polak-Schwarz, dr. Brandt-Corstius en Schabracq hartelijk toe, hen dankend voor het vele werk dat zij voor het Verbond hebben verricht. De aftredende organisatie-secretaris Coenders blijft lid van het hoofdbestuur.

De mededeling, dat de administrateur Van de Berkhof over enige tijd zijn functie zal neerleggen om een andere werkkring in het bedrijfsleven te aanvaarden, geeft het congres gelegenheid om deze man voor zijn toewijding en offergave door een ovatie dank te zeggen. De nieuwe Hoofdbestuursleden, worden verwelkomd waarna nog tijd overblijft voor de rondvraag, waarvan door enkelen gebruik gemaakt wordt. De aandacht van het hoofdbestuur wordt in het bijzonder gevraagd voor mogelijkheden om het humanisme in ruimer kring bekend te maken. Nadat de voorzitter erop heeft gewezen, dat hier in de eerste plaats een taak ligt voor de bestaande Verbondsorganen, sluit hij het congres met een woord van warme dank aan Amsterdam voor de voortreffelijke organisatie en een bloemetje voor de dames die hierbij een belangrijk aandeel hadden. Daarmee was een der beste congressen in de korte geschiedenis van het Verbond tot een goed einde gebracht.

Bijeenkomst Zeeuwse-Belgische Humanisten te Hedenesse (bij Cadzand West-Zeeuws-Vlaanderen)

Hedenesse, het zegt u vrienden boven de grote rivieren weinig, maar is voor ons, Zeeuwen en Belgen ditmaal het trefpunt waar dit weekend Belgische en Nederlandse Humanisten elkaar in groepsverband zullen ontmoeten.

Hedenesse dan, een Protestants-Christelijk Vormingscentrum, een jeugdkamp, het enige van deze aard in Zeeland, is bereid gevonden, ons onderdak te verlenen.

Niet genoeg kunnen we de initiatiefnemers voor deze bijeenkomst daarom dankbaar zijn. Dat de contacten, reeds lang tevoren door de Gemeenschap O.Z. Vlaanderen (zetel Terneuzen) gelegd met de Gemeenschap Gent en Brugge hecht zijn gebleken is van grote invloed gebleken op de totstandkoming van dit samentreffen.

Onze Belgische vrienden beginnen rond 16 uur binnen te komen, velen per eigen wagen, enkelen per openbaar vervoermiddel.

Na wederzijdse kennismaking, die bijzonder vlot en hartelijk verloopt blijkt bij de avondmaaltijd de opkomst van Belgische zijde die der Zeeuwen sterk te overtreffen. Ietwat beschamend voor de Zeeuwen! Vlissingen slechts met 1 (maar dan ook een actieve), Middelburg met 6, Goes met 3 en Terneuzen met 6; België met ruim 30 leden.

Als u mij vraagt: hoe was nu de stemming, dan kan ik daarop alleen maar antwoorden, dat uitdrukkingen als „het ijs was gauw gebroken” of „men paste zich vlug aan” een te zwakke weergave zouden zijn.

Het moet wel zo zijn geweest, dat iedere Humanist, Belg of Nederlander, die naar Hedenesse is getogen vervuld was van één gedachte: „dit moet slagen!”

Van den beginne af aan één geheel, spontaan en hartelijk, niemand uitgezonderd, zo was het begin, zo was het eind!

Ik moet u nu enkele namen noemen, die ons deze zaterdagavond hebben beziggehouden; de heer Maeckelberge uit Brugge, de heer Demeester uit Gent en de heer Treurniet uit Den Haag.

De heer Treurniet begon op deze 4-meisavond vóór 20 uur met een korte herdenking voor de gevallen, in aansluiting waarop enkele minuten stilte in acht werd genomen.

De heer Demeester (alg. secretaris H.V. België) en de heer Maeckelberge (secretaris afd. Brugge) zetten zich daarna tezamen achter de tafel en ontleedden daarbij in beurtspraak het onderwerp: „Kan het humanisme vooruit?”

De heer Demeester, als eerste, legt zeer sterk de nadruk op het zoeken naar de Waarheid (met een Hoofddetector!) en (vergeef me het grapje) blijkt het al gauw niet zo nauw met de Waarheid te nemen!

Hij begint nl. met aan te kondigen, dat hij niet gewoon is in het openbaar te spreken (dat kan nog waar zijn!) en dat dit hem ook niet zo goed ligt (wat letterlijk een onwaarheid is gebleken!).

Immers, zijn eerste betoog, rustig, overwogen, met hier en daar dat heerlijke zuivere Vlaamse taaleigen, daar waar wij Nederlanders er nogal eens graag een „vreemd woord” tussen gooien, heeft ons allen zeer geboeid!

Hoe de heer Maeckelberge met zijn temperament, een zuidelijker Zuiderling waardig! hierop antwoordde, was niet minder de moeite waard van aanhoren. Jammer, maar dat wist de heer Maeckelberge toen nog niet, dat nogal eens Franse citaten bij vele van de Nederlanders niet of slechts ten dele tot hun recht kwamen.

Na re- en dupliek der beide sprekers kon schrijver dezes, die het plotselinge voorrecht genoot (!) als voorzitter in de plaats van Smid te fungeren, de gelegenheid tot discussie open stellen.

De komst van professor de Coninck uit Gent, aan wie werd opgedragen een gedeelte van de gestelde vragen te beantwoorden (zijn functie als onder-voorzitter van het H.V. België gaf hiertoe aanleiding) droeg ten eerste bij tot het ontstaan van een zeer levendige discussie. Jammer dat de Zeeuwen zich niet geduchter hebben geroerd, maar dat zal hopelijk een andermaal beter gaan!

Zonder het noodzakelijk vertrek van prof. de Coninck (juist terug uit de Belgische Congo en dus overladen met correspondentie) geloof ik dat we tot in de kleine uurtjes zouden zijn doorgegaan.

Zondag 5 mei 1957

9 Uur ontbijt, nu ja, wat later, zodat het muzikale gedeelte eerst te 10.30 uur kon beginnen.

Het uitbundig applaus, dat na elk nummer en vooral op het eind het deel was van mevrouw Polk uit Blankenberghe was ruim verdiend. Een zeer begaafde gitariste, daar is ieder het zeker mee eens.

De voorzitter meende te moeten opmerken, dat dit zeker niet de laatste maal zou mogen zijn, dat Belgische en Nederlandse Humanisten haar muziek hebben aangehoord.

Uitroepen van Belgische zijde: „Maar dan volgend jaar in Brugge of Gent?” maken u zeker wel duidelijk, dat reeds nu het succes der bijeenkomst vast stond!

Veel te laat komt de heer Treurniet aan het woord, die een uiterst belangrijke rede heeft uitgesproken, over „Toekomst van het Humanisme”. De discussie, die hierna zou volgen moest worden uitgesteld tot na de middagmaaltijd.

Op voorstel van de heer Treurniet werd de groep in 4 delen gesplitst elk met een voorzitter en rapporteur, waarbij in zeer interessante besprekingen en resultaten aan de heer Treurniet werden voorgelegd.

Van Belgische zijde bleek heel wat te zijn ingebracht tegen bepaalde gedeelten uit zijn ochtendrede: Waarheid – Verantwoordelijkheid en (naasten)-liefde.

Dat dit alles op een zeer prettige wijze geschiedde, daaraan behoeft niemand te twijfelen.

Jammer, zeer jammer, dat voortijdig toch een einde moest worden gemaakt aan deze op hoog niveau gevoerde discussie.

Eensdeels met het oog op de terugreis der deelnemers, anderzijds in verband met de omstandigheid, dat te 18.30 in het gebouw een bevrijdingsavond van West Zeeuwse Vlamingen zou worden gehouden.

Na een hartelijk dankwoord van de heer Demeester en de stellige afspraak, dat volgend jaar de Zeeuwen worden verwacht, hetzij in Brugge, hetzij in Gent, zijn we huiswaarts gekeerd na het drukken van vele vriendenhanden en met het zeer prettige gevoel, dat deze bijeenkomst een daverend succes is geworden.

We menen te geloven, dat deze eerste bijeenkomst van Belgische en Nederlandse Humanisten in Gewestelijk Verband een aansporing kan zijn tot ontmoetingen van de Hoofdbesturen der Belgische en Nederlandse Humanistische Verbonden.

Want dit is wel duidelijk en klaar gebleken: zowel Nederland als België kunnen nog heel wat van elkander leren! En we hebben tevens het gevoel, dat op velerlei gebied samenwerking niet alleen nuttig, maar ook noodzakelijk is.

Laten wij Humanisten de Benelux, die zo moeizaam op gang komt nu eens tonen, dat op Geestelijk terrein dit lang zo moeilijk niet zal blijken.

Hulst, 7 mei 1957

J. DE VRIES

(Door de redactie bekort)

Hulp aan laagstontwikkelde gebieden

„Besprekingsen in de Gemeenschap Apeldoorn gaven ons lid dr. B. Vrijburg aanleiding het volgende opstel te schrijven”

Dank zij de enorme vooruitgang van de vliegtuigtechniek zijn er op onze aarde geen afstanden meer en praktisch geen onbekende gebieden. De witte plekken op de landkaarten krimpen sterk in en zijn bezig te verdwijnen. Dit heeft ons doen zien, dat er onder die voor korte tijd nog onbekende streken er vele zijn, waar de bevolking nog op zeer lage trap van ontwikkeling staat. Het heeft ons in kennis gebracht met het feit, dat in vele gebieden armoede en ellende heerst, dat de bewoners van die gebieden een niet menswaardig bestaan „lijden”.

Men wist dat vroeger zo niet en... als men door zending of missie wel eens iets hoorde over achterlijke gebieden, trok men zich daar weinig van aan, meende genoeg te hebben aan zorgen en zorgjes in de naaste omgeving.

Het begrip, dat alle volken op aarde elkaar nodig hebben, de morele gedachte, dat elk mens recht heeft op een menswaardig bestaan, het idee: wereldunie, of zoals men dat wel eens hoort uitdrukken: „één wereld, of géén wereld,” is betrekkelijk nieuw. Beschaving en kennis leerden ons belangstelling te hebben voor de medemens, die in kommersiële omstandigheden zijn leven moet slijten. Een gelukkig verschijnsel is het, dat deze gedachte veld wint.

Men wist wel, vooral uit rapporten van zending en missie, dat ook in landen, die niet tot de onbekende gebieden behoren, streken zijn, waar de bevolking arm is, een toestand vaak verergerd door natuurrampen. Dat er echter uitgestrekte gebieden zijn, waar letterlijk alles ontbreekt, wat als eis voor een menswaardig bestaan gesteld mag worden, dat is pas de laatste tientallen van jaren meer bekend geworden.

Cijfers hierover spreken boekdelen.

Men weet nu, dat over de gehele aarde verspreid en voornamelijk wonend in Azië, Afrika en Zuid-Amerika, ongeveer 1500.000.000 mensen, dat is de helft van de totale bevolking der aarde, niet voldoende voedsel krijgen, in zeer onhygiënische omstandigheden leven en slachtoffers zijn van epidemische en chronische ziekten.

Dat de mensen, onder dergelijke verhoudingen levende, niet oud worden, is begrijpelijk. De levensduur is ongeveer de helft van die, welke de mensen in West Europa bereiken. Vooral de kindersterfte, die vaak meer dan 50% is, draagt hiertoe bij. Het geboortecijfer is in den regel hoog; het gaat dikwijls het sterftecijfer nog te boven, met als gevolg een toename van het aantal bewoners, hetgeen de ellende nog vergroot.

Onkunde inzake landbouw en veevoorzorging maakt, dat de bodem uitgeput raakt en niet voldoende voedsel kan produceren. Geld voor import is er niet, evenmin om de een of andere industrie te beginnen. Hygiëne en ziektebestrijding laten alles te wensen over. Zie daar oorzaken, die een mensonwaardig bestaan ten gevolge hebben.

Dat het geestelijk peil met de materiële ellende gelijke tred houdt en eveneens alles te wensen overlaat, behoeft geen nader betoog.

Het aantal analfabeten is bijzonder groot.

Aangezien door het moderne verkeer alle gebieden op onze aarde thans bereikbaar zijn, geraken bovengenoemde toestanden bekend. Ook draagt hiertoe in aanzienlijke mate bij het feit, dat enkele personen uit die gebieden kennis kregen van toestanden elders, vergelijkingen gingen maken en met klem aandringen op verbetering in eigen land.

Wat kan er gedaan worden om de toestanden voor hen te verbeteren en voor onze medeschepselen aldaar het bestaan menswaardig te maken.

Waar sprake is van hulpverlening dient men een principieel onderscheid te maken tussen:

a. die gebieden, waar reeds een zekere mate van ontwikkeling is, waar een deel van de bevolking, al mag het een klein deel zijn, geschoold is, zelfs een academische vorming genoot, en
b. zij, die om het kortweg te noemen, nog in het stenen tijdperk verkeren.

Voor de gebieden als onder a bedoeld, wordt al veel gedaan. De beste organisaties, als het Centraal Comité voor hulpverlening, en andere verenigingen, hetzij plaatselijk, hetzij internationaal, schenken daaraan voldoende aandacht. Er wordt geld beschikbaar gesteld, er gaan personen, zelfs teams van personen, naar het te helpen land om als voorlichters en instructeurs te dienen, zowel op landbouw- als op industrieel gebied. Er worden personen uit die gebieden naar meer ontwikkelde landen gezonden om daar kennis en lering op te doen.

Prijzenswaardig is deze arbeid, en kan urgent zijn, gezien in het licht van de gespannen wereldsituatie. De ontwikkeling van deze gebieden kan het behoud van de Westerse cultuur betekenen.

Zo kunnen de motieven, die tot deze hulpverlening aansporen, van verschillende aard zijn. Waar ze van naties uitgaan, kan men moeilijk ontkomen aan de vraag, houden ze verband met sociale aangelegenheden, met menslievendheid, of moet men ze aan andere motieven toeschrijven? Wanneer grote naties, ik noem b.v. Amerika, die de gelden, die daarvoor uitgetrokken worden, zelf wil blijven beheren en niet ter beschikking wil stellen van het Centraal Comité der Verenigde Naties, dan is daar wel een politiek luchtje aan. Hetzelfde zou men kunnen zeggen van de geldelijke steun, die Engeland aan Jordanië gaf.

Ik wil de hulpverlening meer beschouwen uit een sociaal, een menslievend oogpunt, en heb daarvoor de gebieden onder b bedoeld op het oog. Het is m.i. wel duidelijk, dat de hulp, die daar nodig is, een ander cachet moet hebben dan de zoëven aangeroerde.

Geld is voor beide nodig. Hoe dit besteed moet worden, in gebieden onder b bedoeld, vraagt een ernstige studie van land en volk, van adat en gewoonten, wil men met de aangewende hulp blijvend succes hebben.

Omdat ik deze hulp van meer urgentie acht dan die onder a bedoeld, wil ik hiervoor meer aandacht vragen.

Als voorbeeld zou ik streken kunnen nemen in Nieuw-Guinea, waarvan de mededelingen van Anthony van Kampen ons een duidelijk beeld geven. Voor zulke bevolkingsgroepen is hulp-

verlening een levenskwesitie, willen ze niet het lot delen van volken als de Maories in Australië, de Indianen in Amerika, die met uitsterven bedreigd worden.

Nu langzamerhand bekend is geraakt, onder welke onmenselijke verhoudingen deze volksgroepen leven, kan er geen twijfel bestaan, dat hier hulp het meest nodig is.

Ik sprak in het voorgaande over zending en missie, die in soortgelijke gebieden reeds veel nuttig werk hebben verricht en nog verrichten. Het doel zit daarbij voor, de bewoners tot het Christendom te bekeren. De meesten hebben tot nu toe geen godsdienst beleden, zijn, wat we noemen heidenen. Zending en missie trachten dus geestelijke vooruitgang te brengen.

Ik wil niet ontkennen, dat deze arbeid nuttig kan zijn, meen echter, dat ze pas in de tweede instantie moet komen en dat materiële hulp vooraf moet gaan. Bestrijding van honger, van ziekten, acht ik primair. Bij mensen, wier lichamen uitgeput zijn door gebrek aan voedsel en door heersende ziekten, zal prediking, in het algemeen geestelijke voorlichting niet inslaan, en geen blijvend succes kunnen hebben.

Materiële hulp dus eerst. Men kan voedingsmiddelen, kortom alles, waar gebrek aan is, naar deze gebieden zenden en men kan zorg dragen, dat het doelmatig verdeeld wordt. In den aanvang is dit nodig; voor een blijvend succes is het echter niet voldoende. Wil men blijvend succes boeken, dan dient de hulp zodanig te worden georganiseerd, dat de hulpbronnen van het land worden benut, dat de bodemproductie wordt opgevoerd en dat de bevolking geleerd wordt, daarvan een nuttig gebruik te maken. De hulp kan geleidelijk aan worden verminderd, om ten slotte geheel te vervallen.

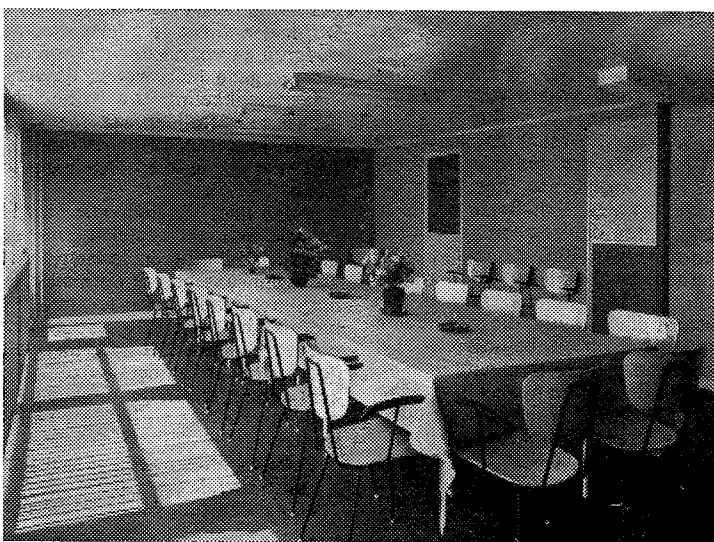
Zoveel mogelijk moet de bevolking in alles gekend zijn en moeten de plaatselijke werkrachten gebruikt worden. Naast deze materiële hulp dient de hygiëne en ziektebestrijding volle aandacht te hebben.

Het is duidelijk, dat hieraan een ernstige studie van land en volk van taal en gewoonten vooraf dient te gaan.

Dit werd wel goed begrepen door een kennisje van ons, mej. G. S., die in Apeldoorn als sociaal werkster haar bezigheden had en door de Wereldraad der Kerken aangezocht werd, werkzaam te willen zijn in Kenya, in het Kikuyu gebied, het land der Mau Mau, waar reeds zendingswerk werd verricht. Zij is daarheen gegaan, ongeveer 2 jaar geleden en heeft zich met geheel haar persoonlijkheid aan die arbeid gegeven.

De Engelsen hebben in Kenya concentratiekampen gesticht, het is daar nog min of meer oorlogstoestand. In die kampen zijn de Kikuyu

(Slot op volgende pagina)

Een zaaltje in het Erasmushuis

GEHOORD EN GELEZEN

Nieuws uit de gemeenschappen

Beverwijk heeft aandacht besteed aan de kunst, door een muziekavond te organiseren, waar leden optraden. Het programma zag er zeer aantrekkelijk uit.

In **Groningen** wordt de aandacht gevraagd voor een samenkomst met andere gemeenschappen uit het gewest, deze keer niet in een zaal, maar zoals het in dit seizoen past, in de frisse lucht. Hopelijk laat de zon ze niet in de steek.

Hilversum profiteerde van het feit, dat de tweede-voorzitter bioloog is. Die kon deskundige voorlichting geven bij een excursie op Boekesteijn, waar de wetenschap nieuwe middelen uitdenkt tegen plantenziekten.

Assen was er al vroeg bij. Reeds in begin mei werden de leden uitgenodigd de jaarlijkse familiedag bij te wonen.

In **Den Haag** gaat de groei gestadig door. Het gemeenschapsblad van mei kon maar liefst 22 nieuwe leden welkom heten. Er wordt daar hard gewerkt.

Amsterdam heeft de handen vol gehad aan de organisatie van het congres

en geprofitteerd van de uitstekende inleiding van dr. Brandt Corstius, die deze op de zondagmorgen over de openbare school heeft gehouden.

Door **Haarlem** werden met veel succes contactavonden gehouden, waar jongere en oudere leden hun opvattingen verdedigden over vrijheid. Eens zullen ze het wel niet geworden zijn, maar als ze elkaar maar beter hebben leren begrijpen.

In **Voorburg** was het bestuur nogal tevreden over de belangstelling van de leden voor de jaarvergadering. Er waren er wel 18!

De gebeurtenis van het seizoen was in **Utrecht** de opening van het Erasmus-huis. Lezers van „Mens en Wereld” hebben in dit blad een uitvoerig verslag met tal van foto's aangetroffen. Voor de niet-abonnees (dat zij spoedig hun leven beteren!) drukken we elders nog een plaatje af. Gaat u in uw vakantie eens in Utrecht kijken naar ons eigen huis.

watering vallei, sloten uitbaggeren, tot over de knieën in de modder, vreselijk werk.”

Zo gaat het maar door. Kan men zich een zwaardere taak denken, dan deze die onze sociale werkster, gedragen door haar Christelijk geloof, als roeping aanvaard heeft?

Haar rapporten hebben al de volle aandacht van de Engelse regering en zullen stellig de te nemen maatregelen gunstig beïnvloeden. Ze hebben grote waarde.

Eerst wanneer men de toestanden in de dorpen nauwkeurig kent, weet men, wat in eerste instantie voor de opheffing gebeuren moet, weet men, hoe bij de uitvoering der maatregelen de bruikbare krachten in het dorp ingeschakeld moeten worden om medewerking te krijgen. Dit laatste is absoluut nodig. De regelingen moeten begrepen worden, het nut moet worden ingezien. Nimmer mag men ze als dwang beschouwen en uitleggen. Men zou dan spoedig, zodra het toezicht vermindert, in de oude sleur terugvallen en geen blijvend succes kunnen boeken.

Met de meest eenvoudige hulp moet begonnen worden, want niet alleen de jongeren, ook de ouderen en vooral de vrouwen en moeders moeten meegaan met, wat ik de eerste stappen der volksontwikkeling zou willen noemen. De niet geheel te vermijden vervreemding tussen ouderen en jongeren, tussen mannen en vrouwen zal dan niet al te diep ingrijpen in het volksbestaan.

Waar men scholen opricht voor de jongeren en vele mannen westerse denkbeelden bijbrengt inzake landbouw en industrie en hen buiten de dorpsgemeenschap te werk stelt, is die vervreemding niet geheel tegen te houden. Van groot belang is, dat men ze tot zo klein mogelijke porties beperkt. Dit kan, als men zoals gezegd, de toestanden in het betrokken gebied terdege kent en niet alleen de mannen en kinderen, maar ook de vrouwen in het ontwikkelingsproces betrekt.

Dit kan alleen gedaan worden door pioniers als onze sociale werkster.

Het is daarom, dat ik deze arbeid zo hoog aansla.

Het kan voor Nieuw Guinea zijn nut hebben.

DR. B. VRIJBURG

Humanistische Zomerschool

De Zomerschool georganiseerd door de Humanistische Stichting Socrates wordt dit jaar gehouden van 5-10 augustus te Amersfoort over het onderwerp „Humanistische vormgeving aan het leven”. Over „Liefde en huwelijk” spreken dr. I. Vijlbrief en drs. H. E. Derksen, over „Werk” ir. E. Hijmans en dr. E. Nordlohne, over „Vrije tijd” H. Wielek en W. A. van Opijnen, en over „Samenleving” dr. A. L. Constandse en E. Happé.

De inleidingen zijn 's morgens, de discussies worden 's middags of 's avonds gehouden; de rest van de dag is dan beschikbaar voor een cultureel programma, persoonlijke gedachtenwisseling of een wandeling. De algemene leiding is in handen van D. Th. F. d'Angremond.

De deelnemers worden op maandag 17.00 uur ontvangen door mevrouw T. Max-Nijman, de huishoudelijk leidster; het einde is zaterdag 10 augustus na de lunch. De kosten zijn f 48.50 met volledig pension; f 37,- zonder logies en ontbijt, doch met maaltijden; f 9,- zonder pension. Aanmelding zo spoedig mogelijk bij Secretariaat Humanistische Stichting Socrates, Oudegracht 152, Utrecht, onder gelijktijdige storting van een eerste betaling van min. f 2.50 op giro 58.22.93 van de Stichting.

KORT VERSLAG

van de hoofdbestuursvergadering op 25 mei 1957 in Utrecht

Na verwelkoming door de voorzitter van de nieuwe Hoofdbestuursleden werden notulen en ingekomen stukken afgedaan. Aanleiding tot discussie waren de eventuele opname van een artikel, afkomstig van een lid, welk artikel reeds in „De Vrijdenker” werd gepubliceerd, benevens de voorbereiding door de Moderne Jeugdraad van een nieuwe beginselverklaring. Benoemingen van raadslieden werden goedgekeurd, evenals de samenstelling van verschillende commissies en vertegenwoordigingen. Verschillende data voor komende gebeurtenissen werden vastgesteld.

Een uitvoerige bespreking vond plaats over de resolutie betreffende het gevaar van atoombomproeven, welke resolutie door de Nederlandse delegatie op het Internationale Congres in Londen zal worden ingediend.

Het rapport over studiemogelijkheden, dat vrijwel gereed is, werd voorlopig besproken, doch de verdere behandeling uitgesteld tot de volgende vergadering.

TH. W. POLET
org.-secretaris

Tweede verantwoording over 1957

over de maanden maart, april en mei

Opbouwfonds:

H. G. te 's-Gr. f 1.-, Th. M. v. E. te W. f 90.-, S. D. te G. f 100.-, d. T.-v. D. te B. f 10.-, P. M. H. S. te A. f 6.-, H. J. E. te H. f 5.-, K. A. T. te O. f 4.-, G. L. te R. f 25.-, H. V. te B. f 1.-. Congres Amsterdam f 263.16.

Volgens vorige verantwoording .. f 728.—
Bij „ 505.16

Januari t.m. mei 1957 f 1233.16

(Vervolg van vorige pagina)

vrouwen en kinderen ondergebracht en enkele achtergebleven mannen. De meeste mannen hebben zich bij de Mau Mau aangesloten of zijn op ondernemingen werkzaam. De vrouwen in de kampen moeten onder dwang allerlei bezigheden verrichten. Onze werkster begreep wel, dat hier met prediken niets bereikt zou worden, liet voorlopig de bijbel op de plank staan en koos de sociale kant van dit pionierswerk. Ze ging tussen de vrouwen inwonen in een soortgelijk hutje, niet beter dan de anderen en deed hetzelfde werk als waartoe de vrouwen verplicht werden. Haar bedoeling was, onder hen levende, zich hun taal eigen te maken en hun noden, zowel als hun verlangens te leren kennen. Veel tijd en moeite kostte het hun vertrouwen te winnen en hen zo ver te krijgen, dat ze zich tegenover haar durfden uit te spreken.

Om een denkbeeld te geven van de zware taak, die zij op zich genomen heeft, zal ik enkele zinnen aanhalen uit haar dagboek:

„... dag ...

Om 4 uur uit bed gehaald voor bevalling, eerste baby; ging gelukkig goed, kraamvrouw op bladeren op de grond, de hut vol wiegende vrouwen, die rhythmische bewegingen maakten, geiten en konijnen liepen rond. Record geslagen door bevalling te doen met ongeveer 1 liter water ... Vandaag ante-natal kliniek, vol. Begin nu op te nemen hoeveel kinderen de vrouwen al verloren hebben, meesten meer dan 50%. Oorzaak: longontsteking, diarrhae, kwasirohokor; wonderbaarlijk, die berusting ... Hoofdman komt, er zijn meisjes gearresteerd door politie, die van andere stam is. Met de auto er op uit, belooft niet veel goeds voor de schapen, heb grote moeite de politie te overtuigen en de kinderen weer mee naar de nederzetting te krijgen. Vanmiddag onderwijskring, de nieuwe regeringsregelingen bepraten. Ze beginnen nu werkelijk te zeggen, wat ze menen ... Lamp leeg, geen petroleum in dorp te krijgen, het is koud en dat belooft wat voor morgen.

... dag ...

Dwangarbeid. Landbouwproject, verbeteren af-

„Non-fiction” in de film

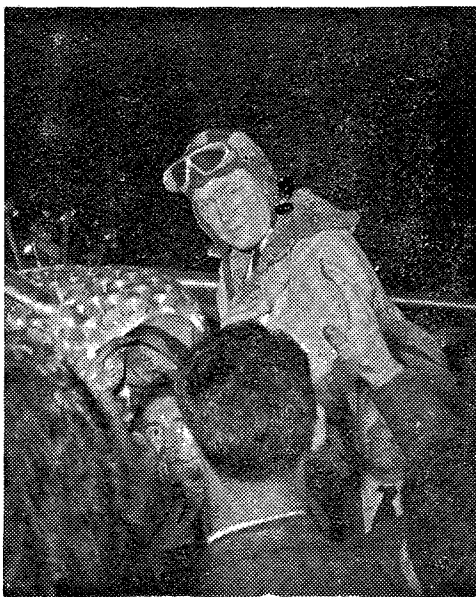
In de literatuur geniet de „non-fiction”, genieten de ware verhalen in de ruimste betekenis van het woord: biografiën, autobiografiën, reisverhalen, populair wetenschappelijke werken, een grote populariteit. Hoe staat het in dit opzicht met de film? Het valt niet te ontkennen dat een groot deel van de produkten, vervaardigd in de „droomfabrieken”, er niet op gericht is de mensen in aanraking te brengen met de werkelijkheid, maar om ze die werkelijkheid te doen vergeten. Het „ontspanningselement” is in de film ongetwijfeld groter dan in de literatuur. We kennen natuurlijk de pure non-fiction in de bioscoop in de vorm van ons wekelijks journaal, verder in documentaires en semi-documentaires, maar toch neemt zij niet zo'n grote plaats in als in de literatuur.

De drie films, die ik ditmaal in het kort voor u wil bespreken hebben met elkaar gemeen, dat zij alle tot de „non-fiction” behoren: het scenario houdt zich, meer of minder strikt, aan de werkelijkheid. Een tweede overeenkomst is, dat zij boven de middelmaat uitsteken zonder tot de top te reiken, maar de toppen zijn de laatste jaren in filmeland dan ook bijzonder schaars: van een hoogconjunctuur in de filmkunst is geen sprake. En verder zijn het alle drie Amerikaanse films, gemaakt door Amerikaanse regisseurs.

De eerste van het drietal is *Lust for Life*, een film over het leven van Vincent van Gogh, gemaakt door Vincente Minelli. De première van deze film werd niet met blijde, doch met angstige spanning tegemoet gezien: men verwachtte er eerlijk gezegd niets van. Maar het is erg meegevallen: van de mierzoete geromantiseerde biografie van Irving Stone, waarop de film gebaseerd heette te zijn, is eigenlijk alleen de titel overgebleven, voor de rest heeft men zich gelukkig in de film veel meer dan in het boek aan de brieven van Vincent aan Theo gehouden. Kirk Douglas, de hoofdrolspeler, vertoont niet alleen een frappante uiterlijke gelijkenis met Vincent van Gogh, hij is er tot op zekere hoogte toch ook wel in geslaagd zich in diens zo zeer gecompliceerde karakter in te leven. De regisseur heeft verschillende scènes, die gelegenheid zouden hebben kunnen geven tot

Van Gogh (Kirk Douglas) en Gauguin (Anthony Quinn) in een gesprek over hun werk, zoals zij te zien zijn in de Amerikaanse film „Lust for Life”.

„SPIRIT OF ST. LOUIS”
Aankomst van Lindbergh in Parijs.
(James Stewart)

staaltjes hysterisch grand-guignol met prijzenswaardige terughouding verfilmd, en zo is „Lust for Life” een waardige film geworden.

The Spirit of St. Louis, geregisseerd door Billy Wilder, is de film over Charles Lindbergh's beroemde nonstopvlucht over de Atlantische Oceaan, nu dertig jaar geleden. Deze Lindbergh-story is natuurlijk een uitermate boeiend verhaal – als men het leest. Maar het is niet zo gemakkelijk als het lijkt om daarvan een boeiende film te maken, want het belangrijkste deel van dat verhaal speelt zich af in de 33½ uur dat een man helemaal alleen in zijn kleine broze vliegtuig boven de oceaan hangt. Er is geen mogelijkheid tot dialoog, er is zelfs nauwelijks spanning die wordt opgewekt door invloeden van buiten. De spanning is een zuiver interne spanning die ontstaat door de strijd van de man tegen de slaap, maar het is natuurlijk onmogelijk die spanning in een film van bijna drie uur (zo lang duurt „The Spirit of St. Louis”) vast te houden. Dat heeft Billy Wilder dan ook niet geprobeerd: hij liet het eigenlijke hoogtepunt, de vlucht over de oceaan, voorafgegaan door een lange inleiding en hij onderbreekt die vlucht door talrijke flash-backs, scènes uit Lindbergh's leven als stuntvlieger en vliegende postbode. Deze flash-backs nu vormen verreweg het zwakste deel van de film: zij zijn te lang, zij vervallen telkens in herhalingen, zij verbreken de spanning eerder dan dat ze die verhogen. Desalniettemin is „The Spirit of St. Louis” een zeer respectabele film geworden met vele sterke, ontroerende momenten: de trieste, troosteloze, bange start in de stromende regen, bijna alle scènes die in het vliegtuig spelen, de aankomst op „Le Bourget” waar de uitgeputte vlieger wordt opgewacht door een vreesaanjagend grote, opgewonden mensenmenigte, die op hem bijna de indruk van een bende verscheutende dieren maakt.

Dat ook een film van Alfred Hitchcock een plaatsje vindt in deze bespreking, zal velen die zijn vroegere werk kennen verbazen. En toch hoort hij erin thuis: in zijn laatste film „The Wrong Man” behandelt de „master of suspense” namelijk een geschiedenis, die van A tot Z waar is. Het is het verhaal van een brave,

fatsoenlijke man die door verschillende getuigen pertinent wordt herkend als de dader van een bankoverval en vele winkeldiefstallen. Pas op het allerlaatst wordt de echte misdadiger op heterdaad betrapt, maar dan is de vrouw van de onschuldig verdachte, reeds geestelijk onder de druk bezweken en in een zenuwinrichting terecht gekomen.

Het eerste deel van de film is meesterlijk: rond de figuur van de man, gevangen in een nachtmerrie, wordt een bijna tastbare spanning opgeroepen. Uit de gewone dagelijkse dingen stijgt een lugubere angst-atmosfeer op, die culmineert in de „herkenningsscène” in het bankgebouw en het onmenselijk-koude routine-onderzoek op het politiebureau. Maar als het accent van het uiterlijke drama (man die onschuldig wordt verdacht) wordt verplaatst naar het innerlijke (vrouw die onder de druk bezwijkt) schiet Hitchcock te kort. Hij heeft het zo druk gehad met het weven van het griezelige spinnweb, waarin de man gevangen zit, dat hij als het ware vergeten heeft de ineensstorting van de vrouw voor te bereiden. Doch dank zij dat voortreffelijke eerste deel is „The Wrong Man” toch een van de meest interessante Hitchcock-films geworden, die u niet moet verzuimen te gaan zien.

W. WIELEK-BERG

Het ontstaan van het leven

Volgens dr. Ycas van het Quartermaster Research and Development Center te Natick (Mass.) kan leven, zoals het zich hier op aarde heeft ontwikkeld een „gewone gebeurtenis” in het universum zijn. Wanneer net zulke planeten als de aarde rondom andere sterren cirkelen, hetgeen door vele astronomen wordt aangenomen, dan moet ook daar het leven op overeenkomstige wijze zijn ontstaan en voortgeëvolueerd. Z.i. is het aardse leven in de oceaan begonnen. In het prilste begin bestonden er nog geen duidelijke organismen; de oceaan zelf was het enige levende ding, zo zegt hij verder. De oceaan zelf verrichtte levensfuncties; hij kon chemicaliën opbouwen en afbreken gelijk een lichaamscel het doen kan. Voorts was de aardse atmosfeer destijds een reducerende atmosfeer, niet een oxyderende zoals ze het nu is! Met medewerking van de licht-energie of van elektrische ladingen ontstond in de toenmalige atmosfeer en in het water uit eenvoudige verbindingen als methaan of ammonia een grote verscheidenheid van organische verbindingen, die overigens niet stabiel waren en uiteenvielen in allerlei brokstukken. In het water werkten de organische verbindingen op elkander in onder vorming van een groot aantal moleculaire typen. Verdere evolutie van dit systeem voerde tot de produktie van katalysatoren van hoog moleculair gewicht en van peptide natuur. Nog een stap verder en de eerste hoogwaardige eiwitten zouden zijn gevormd dank zij al deze factoren en omstandigheden. Welnu, wanneer soortgelijke planeten als de aarde om andere zonnen (en die zijn vele) zouden wentelen, dan zullen ook soortgelijke factoren, omstandigheden en voorwaarden aanwezig zijn, die met vereende krachten soortgelijke levende eiwitten en tenslotte ook een soortgelijk leven als hier op aarde zullen formeren, aldus Science News Letter. (Vol. 68 P.U. 21, 1955).

Lezingen voor de Vara

Zondag 30 juni, van 10.00-10.15 uur: C. H. Schonk over „'t Kost ons toch wel moeite... om een ander te nemen zoals hij is”.

Zondag 7 juli, van 9.45-10.00 uur: C. Cabot over „De onbegrepen kunstenaar”.

De vinger Gods

Vinger Gods, wat zijt gij groot!
Cornelis Paradijs

In de gemeente Schagen is een Rijks-hbs gesticht, die in september a.s. gaat starten. Het is dus niet meer nodig, dat de bewoners hun kinderen als kleine forensen naar Alkmaar en elders laten reizen om schoolse kennis op te doen. Een grote vooruitgang, zou men zo zeggen. Maar niet in ieders ogen. Het (r.k.) Noordhollands Dagblad van vrijdag 7 juni gewaagt van de verontrusting, die blijkbaar is gewekt, in een verslag dat als volgt begint:

„SCHAGEN. Tijdens een druk bezochte bijeenkomst in „De Moriaan“, belegd door het oudercomité van de R.K. scholen, heeft drs. E. J. Koning, leraar aan het R.K. Lyceum te Alkmaar, andermaal onderstreept dat voor het katholieke kind slechts één school in aanmerking komt, n.l. de katholieke school, ongeacht of dit nu een lagere, een uitgebreide of middelbare zal zijn. En indien noodzakelijk, dan zullen de ouders verplicht zijn zich daarvoor aanzienlijke offers te getroosten. Wanneer de ouders niet in staat zijn om dit zonder schade voor de andere gezinsleden te doen, dan moet dit beschouwd worden als een vingerwijzing van God dat het onderhavige kind dat speciale onderwijs niet behoeft. In ieder geval gaat de mening niet op, dat men zijn kind „met een gerust hart“ naar een zgn. neutrale middelbare of nijverheidsschool kan sturen omdat aan die school ook katholieke onderwijzers zijn verbonden. Door die katholieke onderwijzers wordt de school niet minder neutraal“.

In rond Hollands staat er dat kinderen, wier ouders het reisgeld niet kunnen bekostigen, maar van verder onderwijs verstoken moeten blijven; de vingerwijzing Gods is onmiskenbaar.

Van een keuze door de ouders mag geen sprake zijn: de mens heeft niet de vrijheid noch de mogelijkheid tot kiezen, aldus de doctorandus, want de vrijheid van de mens ten opzichte van God is zo gering. Dit wordt spitsvondig toegelicht met de opmerking, dat wij ook onze eigen ouders niet gekozen hebben, en evenmin onze geboorteplaats.

„Voor 98 pct“, zo gaat het verslag verder, „worden de handelingen van ieder mens bepaald door de van Godswege veroorzaakte omstandigheden en slechts voor 2 pct. door de eigen vrije wil“. Men vraagt zich af, hoe de weledeleerde heer deze percentages zo nauwkeurig kent.

TOCH kan het nodig zijn, dat men een keuze moet doen, daar komt ook deze spreker niet onderuit. Welnu, als het gaat „tussen het laten reizen naar een r.k. middelbare school in een andere plaats of het bezoeken van een neutrale hier, dan dient men te kiezen naar eer en geweten. Een op God gericht geweten wel te verstaan“. Het komt hierop neer, dat de ouders eerst met de nodige schuldgevoelens belast worden en dan naar de biechtvader mogen gaan, wiens advies volgens spr. doorslaggevend moet zijn. Dat is dan waarschijnlijk die 2% vrijheid.

Van Alkmaar begon de victorie toen de strijd om de gewetensvrijheid gestreden werd. Er schijnen nog altijd Alkmaarders te bestaan die zich verplicht voelen, een oude reputatie hoog te houden. Geholpen door de vinger Gods. Gelukkig weten nu de minder vermogenden uit Schagen, waaraan zij zich te houden hebben. Z.H. de paus wordt erbij gehaald om

te getuigen dat de neutrale school „gods-dienstvijandig“ is. Alleen een school die „in de lengte en breedte doortrokken is van de Adem van het H. Geloof“ is geschikt voor het kind van katholieke ouders. „De neutrale school mag dan dicht bij huis zijn, of goedkoper wezen / e.d., hij is van God af. Kiest men toch voor die neutrale school, dan zal de jongen straks wellicht zeggen: dat meisje uit neutraal milieu is mij dichter bij dan een katholiek meisje. Dus dat kies ik. Of hij kan zeggen: de kroeg is mij dichter bij dan de kerk; ik kies de kroeg“.

Aldus voerde een rooms intellectueel anno 1957 voor zijn geloofsgenoten het woord. In de lengte en in de breedte...

G. W. H.

Zielsproblemen

C. G. Jung „Zielsproblemen van onze tijd“;
L. J. van Veen's Uitgeversmaatschappij,
A'dam.

Voor wie niet op de hoogte is, lijkt mij de titel van dit boek misleidend. „Onze tijd“ is n.l. omstreeks 1930. Sindsdien hebben we een wereldoorlog gehad, een paar atoombomben en op het terrein der psychologie een ontwikkeling van de dieptepsychologie en de psycho-analyse, die in 1930 nog niet was te vermoeden. We hebben hier dus een bundel min of meer klassieke opstellen van C. G. Jung voor ons, die hij in de twintiger jaren schreef, aangevuld met een essay van W. M. Kraneveldt. Voor de leek is het geen eenvoudige lectuur. De stijl van Jung is zwaar en veronderstelt veel kennis van psychologische problemen. Ook de vakman stuit menigmaal op passages die moeilijk te begrijpen zijn. Het is echter vaak zeer de moeite waard de grote Züricher psycholoog te beluisteren. Hij weet ontzaglijk veel, heeft een eigen, zeer originele kijk op de menselijke problemen, die mij soms verrassend juist en verhelderend lijkt, soms willekeurig en duister. De beschouwingen over de levensfasen van de mens en het huwelijk (man-vrouw) boeien mij het meest, zijn polemiek met Freud het minst, misschien omdat we de racistische uitlatingen van Jung juist uit deze jaren niet vergeten hebben, misschien ook omdat de psychoanalyse na 1930 zich zo principieel anders verder ontwikkeld heeft.

V. W. D. SCHENK.

Bezitsvorming en het Erasmushuis

In een vroeger nummer van M. en W. hebben wij al eerder een poging gedaan U een beetje deelgenoot te maken van de zorgen, die voor ons nog zijn verbonden aan het bezit van het Erasmushuis.

Het geeft natuurlijk een trots gevoel eigenaar te zijn van een prachtig gemeenschapsgebouw, maar als deze trots wordt aangetast door geldelijke zorgen, dan moet worden geconstateerd, dat de bezitsvorming ook zekere nadelen heeft (geen spiksplinternieuwe constatering overigens).

Wij vertelden u al, dat, nadat van vele kanten met milde hand was gegeven of op andere wijze was meegewerkt, niet alle rekeningen voor de bouw en de inrichting van het Erasmushuis konden worden voldaan; er was een tekort van ongeveer f 25.000.

Ons doel was nu dit gat met vereende krachten te stoppen. Dit zou een stukje gemeenschapswerk betekenen en enkele van de zorgen, verbonden aan de bezitsvorming, zouden van de schouders van het bestuur van het Erasmushuis worden afgenomen.

Een aantal leden heeft er geen gras over laten groeien en heeft het formuliertje direct ingevuld en weggestuurd. Een aantal anderen was het stellig van plan, maar... ze moesten net de hond uitlaten en toen bleef het in de slof. Of ze zouden het aan het eind van de maand doen en waren toen het formuliertje kwijt.

Voor al deze leden wordt dit document hieronder nog eens afgedrukt. De hond moet weliswaar ook nu weer worden uitgelaten, maar neem enig risico en vul het NU in! De volgende maal zullen wij de stand van de binnengekomen gelden vermelden.

Naam
Adres
Woonplaats

verzoekt toezending van:

..... obligaties à f 100.- ¹⁾
..... obligaties à f 10.- ¹⁾

(deze obligaties zijn renteloos / dragen 4% rente) ¹⁾ draagt voor eenmaal bij tot de Stichting van het Erasmushuis f

Het bedrag ad f is overgemaakt op postrekening 7247 ten name van het Bankierskantoor „Vlaer en Kol“, Utrecht ten gunste van de Stichting „Erasmushuis“.

Datum

Handtekening

¹⁾ Doorhalen wat niet van toepassing is.

In memoriam prof. dr. Jan Smit

Vele lezers van Mens en Wereld en van De Vrijdenker zullen getroffen zijn door het bericht van de dood van professor Jan Smit, oud-hoogleraar in de microbiologie aan de landbouwhogeschool te Wageningen.

Voor tal van gemeenschappen van het Verbond en tal van afdelingen van de Dageraad – hij verdeelde zijn gunsten gelijkelijk – sprak hij herhaaldelijk over de takken van biologische wetenschap, die hem lief waren. Zij die het voorrecht hebben gehad zijn boeiende en glasheldere betogen b.v. over „De grenzen van leven en dood“ gehoord te hebben, zijn verrijkt door inzicht naar huis gegaan. Op zo'n wijze moeilijke problemen te populariseren is maar weinigen gegeven; Smit was een van hen.

Naast de wetenschapsman was Smit een innemend, bescheiden mens, wiens rijke gemoed gepeild kon worden wanneer men hem hoorde viool spelen. Het is niet teveel gezegd, wanneer wij menen dat met Smit een van de begaafde en veelzijdigste amateurviolisten is heengegaan, die Nederland kende.

Zijn nagedachtenis blijft in dankbare herinnering.

Red.

IK denk er ZO over

Geloof in de jeugd (2)

Evenmin als de redactie kan ik het eens zijn met de heer C. Kwant en zijn overpeinzing „Geloof in de jeugd?” Niet zozeer omdat de jeugd van vroeger te wit, en die van tegenwoordig te zwart wordt voorgesteld, maar omdat de heer Kwant meent, dat de jeugd in het algemeen gesproken altijd behept is geweest met afkeurenswaardige eigenschappen, die dan door opvoeding en tucht in goede banen geleid moeten worden. Over de opvoeding van tegenwoordig heeft de heer Kwant dan verder geen goed woord meer over.

Toch is de „eeuw van het kind” een grote stap voorwaarts in de geschiedenis van het opvoedkundig denken en handelen. Voor die tijd werd praktisch geen rekening gehouden met het wezen van het kind en de hieruit voortvloeiende speciale behoeften van het kind. Tot men er in het begin van deze eeuw eindelijk achter kwam dat het kind best is geen volwassene in het klein is.

De eeuw van het kind heeft de periode ingeluid waarin het kind zich naar eigen wezen en mogelijkheden kan ontplooiën en zich niet meer hoeft te conformeren naar een fictieve gemiddelde norm door volwassenen ontworpen. (de oude klassieke school!) Naar mijn mening een belangrijk winstpunt voor de persoonlijkheidsontwikkeling. Dat het kind nu maar mag doen waar het zin in heeft, is een algemeen verbreid misverstand maar daarom toch niet minder onjuist. Vrijheid wil ook hier niet zeggen willekeur, maar gebondenheid. Gebondenheid aan hun werktak, maar vrij in de keuze en volgorde van uitvoering. Zo leert het kind op school reeds zelfstandig te werken, terwijl er een beroep gedaan wordt op hun verantwoordelijkheidsgevoel.

Het ontzag is dan al spoedig zoek meent de heer Kwant. Dat is misschien wel zo, de leerkracht is niet meer de boven allen verheven God, trotend achter z'n lessenaar. Hij werkt nu samen met de kinderen mee aan een of ander project, hij is de raadsman, de oudere en meer ervaren vriend geworden. Voor ontzag is er in zo'n verhouding maar weinig plaats meer, voor onnadrukkelijk gezag echter des te meer. En dit is voor de vorming van de persoonlijkheid van veel grotere waarde dan tucht. Met strenge tucht bereikt men in de opvoeding namelijk zelden blijvend resultaat.

Dat vele ouders tegenwoordig schijnen te vergeten dat zij de opvoeders bij uitstek zijn van hun kinderen, is een feit. Door deze uitermate schadelijke situatie voor de ontwikkeling van het kind, kunnen nu „slechte eigenschappen” ontstaan. De gevolgen hiervan kunnen we de jeugd echter niet aanrekenen, maar daar moeten we hun ouders voor verantwoordelijk stellen en de desorganiserende tendenties van onze moderne maatschappij.

De resultaten op de scholen, zowel voor l.o. als voor m.o., zijn in het algemeen in vergelijking met vroeger slecht. De radio en het lawaai zijn hiervoor maar slechts zeer ten dele aansprakelijk.

Dat de resultaten slecht zijn is vooral te wijten aan onze verouderde didactiek en leerstof, welke nog zijn afgestemd op de oude opvattingen over het kind. De onderwijsvernieuwing probeert hier moeizaam verandering in te brengen.

Waarom het kind het dan vroeger wel kon en nu niet? Niet omdat het kind van nu infantiel zou zijn dan het kind van vroeger, maar omdat de slechte resultaten van thans beïnvloed worden door:

1. Wat betreft de scholen voor m.o. Deze zijn niet meer alleen een voorrecht voor de beter gesitueerden. De kinderen uit sociaal lagere milieus ontvangen van thuis echter minder hulp en medewerking en staan vaak ook op een lager algemeen ontwikkelingsniveau. Deze kinderen hebben hierdoor vaak zeer grote moeite met het verwerken van de bergen veelal overbodige en oninteressante leerstof. Deze categorie kinderen beïnvloedt de resultaten in vergelijking met vroeger ongunstig.
2. Maar ook de kinderen uit sociaal hogere milieus ontvangen van thuis veel minder hulp en vorming dan vroeger, door drukke bezigheden en uithuisigheid van de ouders. Dit geldt natuurlijk eveneens voor het l.o.

3. Onder invloed van de moderne opvattingen over het kind wordt er tegenwoordig veel meer aandacht besteed aan de niet-intellectuele vorming. Veel sport, volksmuziekschool, ballet etc. Er is dus minder tijd beschikbaar voor de louter intellectuele vorming en als de kinderen dan toch nog dezelfde hoeveelheid leerstof krijgen aangeboden steken de resultaten in vergelijking met vroeger natuurlijk weer ongunstig af.

Wat het handwerk betreft, inderdaad de oude ambachtsman is haast uitgestorven. De machine heeft zijn werk overgenomen en vervaardigt massaproducten. De mens werd en is het nog veelal: een verlengstuk van de machine. Onderzoekers op dit terrein spreken van „geestelijk gedraineerde arbeid.” Het is logisch dat de jonge mens achterlopende band of paktafel dan geen interesse meer heeft voor het werk. Om over arbeidsvreugde maar te zwijgen. Dat er dan alleen maar voor liefst zoveel mogelijk geld gewerkt wordt, is toch volkomen begrijpelijk. Daarbij komt nog dat in onze hedendaagse maatschappij het materiële in het algemeen veel hoger wordt aangeslagen dan het geestelijke. Wanneer de jeugd zo voorgeleefd wordt, kunnen wij van haar dan anders verwachten? Dat de jeugd in deze situatie verkerend haar onlustgevoelens probeert kwijt te raken in rock and roll en ergere dingen is niet zo onbegrijpelijk.

De heer Kwant schrijft dat we met geloof en hoop alleen, ons niet van deze zaak kunnen afmaken. Volkomen juist. Maar dan niet bij de pakken blijven zitten, maar als opvoeders eerst de hand in eigen boezem steken en dan voor de ontwikkeling en vorming van de jeugd zo gunstig mogelijke situaties proberen te realiseren.

De jeugd van vandaag is niets slechter dan de vroegere jeugd, ze heeft het alleen maar veel moeilijker om houding en plaats te bepalen in de steeds aan veranderingen onderhevige maatschappelijke situatie. Het is onze taak hen hierbij te helpen, maar daarvoor moeten we eerst de jeugd in hun uitingen leren begrijpen.

G. H. HOUTGAST.

Geloof in de jeugd (3)

Ik heb de lezing van de heer H. Lips helaas niet beluisterd, maar de overpeinzingen van de heer C. Kwant in Mens en Wereld van 1 juni 1957, door de redactie opgenomen terwille van een mogelijke vruchtbare gedachtenwisseling, heeft bij mij het bedoelde effect niet gemist. Zeer velen, die als ouder of beroepshalve met de opgroeiende jeugd te maken hebben, zullen net als ik met stijgende wrevel van de denkbeelden van de heer Kwant kennis genomen hebben. Inderdaad een artikel dat om tegenspraak schreeuwt – hetgeen nog niet hetzelfde is als een vruchtbare gedachtenwisseling.

Een gedachtenwisseling over de moderne jeugd is een gedachtenwisseling over de moderne opvoeding en als er ergens gevaar bestaat, dat men langs elkaar heen discussieert, dan is het wel op het uitgebreide terrein van de opvoeding met zijn vele vage begrippen, die voor ieder een andere inhoud kunnen hebben. En vooral dient men in een discussie er voor te waken, dat men niet in de fouten vervalt die men zijn opponent verwijt.

Dit is immers het geval met de heer Kwant, wanneer hij de heer Lips verwijt dat deze zijn optimistische kijk op de jeugd baseert op enkele gesprekken onder vier ogen met jongeren. Indien dit het geval is geweest, dan is een aanmerking hierop volkomen gerechtvaardigd. Maar waar is het pessimisme van de heer Kwant op gebaseerd?

„Ze (de jongeren) weten zo goed hun ware aard te verbergen,” schrijft hij. Hoe bleef de heer Kwant dan die ware aard leren kennen? Hoeveel voorbeelden zou hij ons kunnen geven als we hem zouden vragen zijn pessimistische kijk op de jeugd te funderen? En zelfs al zou hij met een genoegzaam aantal voorbeelden komen, zijn deze dan representatief voor de gehele hedendaagse jeugd?

Het gaat hier om een houding die de oorzaak is, dat zo vele discussies doodlopen: men redeneert vanuit eigen beperkte ervaring, generaliseert deze en zegt: „Zo is het.” Alle pogingen om tegengestelde standpunten tot elkaar te brengen zijn dan verder gedoemd te mislukken, omdat gemeenschappelijke ervaringen, waarop een gemeenschappelijke

mening zou kunnen berusten ontbreken, of verschillend geïnterpreteerd worden (op grond van weer andere, vroegere ervaringen).

Een discussie over jeugd en opvoeding in algemene termen is uiterst moeilijk en gedoemd om vaag generaliserend te blijven, wegens de onoverzichtelijke uitgebreidheid van het terrein. De opgroeiende mens wordt in zijn milieu beïnvloed door ontelbare, onderling hecht verweven, krachten. Ouders, onderwijzers, jeugdleiders proberen hem opzettelijk te leiden naar een volwassenheid, waarvan elk der opvoeders zich een eigen beeld gevormd heeft, welk beeld weer afhankelijk is van de ethische, religieuze, sociale, politieke opvattingen en de eigen persoonlijkheid van de opvoeder.

Maar – wellicht nog sterker – werken onopzettelijke invloeden op het kind in; factoren dus, die de opvoeder niet in de hand heeft. Het gehele sociale, culturele, geestelijke klimaat, alsmede de economische en politieke constellatie waarin hij zich bevindt, hebben deel aan zijn vorming.

Als de heer Kwant dan ook zegt dat hij voor de problemen die de jeugd opwerpt maar één oplossing weet, n.l. opvoeding en strenge tucht, dan is deze bewering niet meer dan een holle fraze, een slag in de lucht. Zelfs al zou de heer Kwant gelijk hebben en zouden alle problemen van de jeugd terug te brengen zijn tot gebrek aan strenge tucht in de opvoeding (ik neem nu maar aan dat wij beiden met „strenge tucht” hetzelfde bedoelen), dan nog zouden die problemen niet verdwijnen door de invoering van strenge tucht bij de opzettelijke opvoeding.

Ik grijp juist dit punt van het betoog van de heer Kwant aan, omdat ik hierbij duidelijk kan illustreren dat – zo er sprake is van schuld, waar ook nog lang en breed over gepraat kan worden – deze niet uitsluitend of voor het grootste deel ligt bij de opvoeder, maar bij de gehele maatschappij, de totaliteit waarin wij op dit ogenblik leven (waardoor ook een vergelijking met – en een terug willen naar – vroeger tijden doelloos wordt).

Wie over tucht praat, impliceert ook gezag, een autoriteit die de tucht oplegt en handhaaft. Dit kan binnenshuis de opvoeder zijn. Maar de tucht-handhavende opvoeder zal nooit kunnen voorkomen, dat zijn pupil zich buitenshuis begeeft, alwaar hij bloot staat aan de gezagsondermijnende invloeden die op dit ogenblik in het maatschappelijk leven werkzaam zijn. Een voorbeeld moge dit verduidelijken.

In deze tijd van hoog-conjunctuur en gebrek aan arbeidskrachten is de jeugdige werknemer een veelbegeerd „artikel”. De werkgever is vaak gedwongen genoeg te nemen met onvoldoende of geheel niet geschoolde krachten. De vroeger zo gevreesde bazen en chefs, van wie men afhankelijk was voor het behoud van de betrekking, moeten thans blij zijn dat een bepaalde plaats in de produktie-keten bezet is, zonder al te hoge eisen te mogen stellen aan de *persoon* die de plaats bezet. Zij zijn daardoor ernstig in hun autoriteit aangetast. Zij moeten, in het belang van de produktie, veel meer tolereren en door de vingers zien dan vroeger. Het gevreesde uiterste represaille-middel, ontslag, is in andere handen overgegaan. De werknemer kan ontslag nemen, resp. forceren, in het veilige besef dat hij overal elders met open armen zal worden ontvangen. Of hij kan, gesteund door wettelijke bepalingen, binnen zekere grenzen openlijk in opstand zijn tegen het gezag, wetend dat hij niet ontslagen mag worden.

Dit alles kweekt bij de jongeren weinig zelfbeheersing en verantwoordelijkheidsbesef. Bovendien ontnemen de grote verdiensten de prikkel tot verdere scholing, waardoor een deel van de jeugd eerder dan vroeger onttrokken wordt aan de opzettelijke pedagogische beïnvloeding van onderwijzers en leraren.

Uit dit voorbeeld blijkt wel de gecompliceerdheid van de moderne jeugdproblemen. Een oplossing is slechts te vinden in het grote verband van levens- en wereldbeschouwing. Een terugkeer naar vroeger tijden is onmogelijk. De maatschappij – en misschien de mens zelf – waren toen volkomen anders gestructureerd (Men leze het boek van prof. dr. J. H. v. d. Berg, *Metaletica*, een boeiende verhandeling over psychologische verschijnselen vroeger en nu, gezien tegen de achtergrond van maatschappelijke en geestelijke veranderingen).

Er is nog een andere houding die voor het voeren van een discussie uiterst onvruchtbaar is, en waarvan in het artikel van de heer Kwant ook de tendenz te bespeuren is. Het is de opvatting dat de opvoeding tegenwoordig veel te slap is en dat (of: omdat) er te veel psychologie bedreven wordt. „Wat drommel”, zeggen de voorstanders

(Vervolg op pag. 12)

(Vervolg van pag. 11)

van de ferme aanpak, „als ik vroeger iets uitgehaald had, dan kreeg ik van mijn vader een flink pak voor mijn broek. Ik heb wat een aframmelingen gehad en dacht je nu heus dat ik er wat van overgehouden had? Niks hoor, geen complexen, geen traumata, geen frustraties. En daarom, geen flauwe kul. Als ze het verdiend hebben, dan pak je ze maar eens flink aan, een pak slaag op z'n tijd doet niemand kwaad!”

Deze houding is typerend voor een helaas veel voorkomende pedagogische luiheid en een niet-bereid zijn zich te verdiepen in de problemen van het kind. Het is ook een soort zelf-verweer tegen de verantwoordelijkheid voor de opvoeding van een kind. Immers, door te redeneren: „Dit kind heeft iets misdreven, straf hem (hetzij als correctieve, hetzij als preventieve maatregel) en daarmee uit,” maakt men het zich als opvoeder wel erg gemakkelijk en schuift men de verantwoordelijkheid voor de opvoeding op het kind. Iets in het kind deugt niet en dat moet door strafmaatregelen uitgeroed of onderdrukt worden. Als dit mislukt, dan heeft niet de opvoeder gefaald, maar was de slechte neiging in het kind te sterk, of het kind te zwak zijn slechte neigingen te onderdrukken.

De psychologisch georiënteerde opvoeder zal zich afvragen hoe het kind tot de overtreding is gekomen. Wat waren de drijfveren, wou het kind de aandacht trekken, straf uitlokken, iemand benadelen, zo ja, waarom? En vooral zal hij zich voortdurend de vraag stellen of er niets mankeert aan de verhouding tussen pupil en opvoeder. Door zich deze vragen te stellen, verzwaart de opvoeder zijn taak in hoge mate. Inderdaad kunnen, door de twijfel die het vragen stellen oproept, krachtige maatregelen uitblijven waar deze nodig zijn. Maar anderzijds schept deze houding de mogelijkheid opvoedingsvragen constructief te beantwoorden, wat niet het geval is wanneer er geen vragen gesteld worden.

Terecht stelt de heer Kwant dat het zwaartepunt bij opvoeding en onderwijs moet komen te liggen op de karaktervorming. Misschien weet hij, dat deze gedachte in de onderwijswereld steeds meer veld wint. Maar de „onderwijsvernieuwing” heeft deze gedachte nog lang niet gerealiseerd, enerzijds door de boven gesignaleerde pedagogische luiheid en (onbewust) verzet tegen de taak-verzwaren, anderzijds doordat de goedwillenden bij de huidige klassebezetting voor een bovenmenselijk zware taak komen te staan. Ook hier weer maatschappelijke factoren die een verbeterde pedagogiek afremmen.

Tenslotte nog een opmerking over de pessimistische toon van de overpeinzingen van de heer Kwant. Opvoeding en pessimisme zijn twee begrippen die elkaar opheffen. Wie over opvoeding spreekt, heeft het oog op een streven naar een doel. Wie twijfelt aan de benadering of de bereikbaarheid van dat doel, ontnemt daarmee de opvoeding alle reden van bestaan. Opvoeden is een optimistische bezigheid.

Wie nadenkt over de problemen van de opvoeding ziet zich geconfronteerd met zo vele allesomvattende vraagstukken, dat het begrijpelijk is dat hier en daar wel eens een pessimistische noot klinkt. Maar bij de pakken neerzitten en mopperen op de jeugd van tegenwoordig en verder alleen „maar het beste blijven hopen,” heer Kwant, is niet de weg om de problemen op te lossen.

R. ROZENDAAL.

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bonger.
Redactiesecretaris: H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam, Telefoon: 80641.
Administratie, abonnementen en advertenties: Oudegracht 152, Utrecht. Telefoon: 10163. Postgiro 304960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht.
Advertentietarieven op aanvraag. Kleine advertenties: f 0,20 per woord. Abonnementsprijs: voor leden van het Humanistisch Verbond f 3,50 p. jaar, voor niet-leden f 6,—. Buitenland f 6,50. Losse nummers: f 0,25.

WILLY FRANCIS

zoekt voor zijn dochter
en schoonzoon een

ongemeubileerde Zolderruimte

liefst in Amsterdam-Centrum

Brieven: Willy Francis

Postbus 6022

Amsterdam-West

ANTWOORD

op kindervragen geeft de brochure

KINDEREN TUSSEN HUMANISME EN CHRISTENDOM

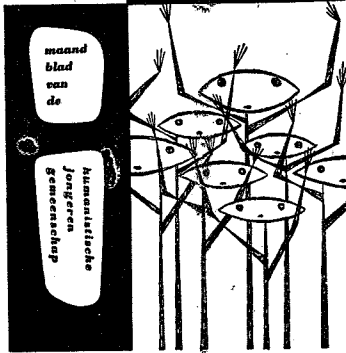
door A. J. Groenman-Deinum

In deze brochure behandelt de schrijfster de voorlichting over de godsdienst in de humanistische gezinsoopvoeding.

Prijs f 0,75.

Deze nieuwe uitgave is verkrijgbaar bij
Centraal Bureau Humanistisch Verbond,
Oudegracht 152, Utrecht. Tel. 030-10163,
postgirorekening 304960.

LIBERTYN

wat leeft er onder de jongeren?

maandblad h.j.g.

redactie secr.: Johan Hardick,
delistraat 5, Enschede
administratie: mr. p. n. arnt-
zeniusweg 16, Amsterdam-o.

abonnement f 2,— per jaar

postgiro 584802 t.n.v. penningm.
h.j.g. te hardinxveld-giessendam.

Een overzicht van wat er aan studies op het gebied van het humanisme is verschenen, kunt U vinden in

Bibliografie van het Humanisme

samengesteld door
Dr. Kwee Swan Liat

In acht hoofdstukken zijn de studies systematisch gerangschikt; een alfabetisch register vergemakkelijkt het gebruik van deze bibliografie.

Prijs f 3,90

Te bestellen bij Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.
Tel. 10163, postgiro 304960.

CREMATIE

Heeft U reeds een
codicil geschreven?
Wacht niet tot het
te laat is.

Op verzoek worden
codicil-formulieren
gaarne toegezonden.

VERENIGING VOOR FACULTATIEVE LIJKVERBRANDING

Riouwstraat 186, 's-Gravenhage
Telefoon K 1700-554797

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN
Administratie-adres: Postbus 246, Rotterdam
Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5,— per jaar

De kerkelijke zorgen voor hun wezen door
het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijke zorgen voor hun wezen
door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag
van het beginsel:

„Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap
bij de Secretaris W. DE HAAS,
Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W

HET MENSELIJKE LEVEN

eenvoudige zedenleer door A. VLOEMANS

gebonden f 3,90

Bestellingen op postgiro 304960, t.n.v.
Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht